

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Diana Smolová

Válečná zkušenost Jaroslava Skučka

The war experience of Jaroslav Skuček

Praha 2022

Vedoucí práce: doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PhDr. Magdaléně Pokorné, CSc. za vedení práce, podnětné rady a vstřícný přístup při konzultacích. Dále také děkuji paní Daně Kořínkové a jejím synům Romanu a Davidu Kořínkovým za poskytnutí osobní korespondence legionáře Jaroslava Skučka a dalších dokumentů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 6. 2. 2022

Diana Smolová

Klíčová slova

První světová válka, československé legie, Francie, srbské zajetí, osobní korespondence

Abstrakt

Tato bakalářská práce představuje osudy legionáře Jaroslava Skučka za první světové války. První část práce se zabývá osobou Jaroslava Skučka, který roku 1914 narukoval do rakousko-uherské armády, ale téhož roku padl do zajetí, kde později vstoupil do československých legií ve Francii. Jeho životní příběh je sledován na základě dochované osobní korespondence, která dosud nebyla publikovaná. Dále se práce zaměřuje na československé legie působící především na území Francie. Na základě odborné literatury jsem ještě také připomněla obecný kontext války.

Key words

The First World War, the Czechoslovak legion, France, the Serbian captivity, personal correspondence

Abstract

This thesis deals with the fate of a member of the Czechoslovak legion Jaroslav Skuček during the First World War. The first part consists of personal information of the soldier Jaroslav Skuček, who enlisted in the Austro-Hungarian army in 1914. The same year he became captive and enlisted in Czechoslovak legions in France. His life story is traced based on personal correspondence that has not yet been published. The work also focuses on the Czechoslovak legions operating in France.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY	9
2.1	PRAMENY	9
2.1.1	<i>Korespondence</i>	9
2.1.2	<i>Dokumenty</i>	10
2.1.3	<i>Vydané prameny</i>	13
2.2	LITERATURA.....	14
3	POČÁTEK PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY	18
3.1	MOBILIZACE.....	19
3.2	ČEŠI A VSTUP DO VÁLKY	20
4	ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE	24
4.1	ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE VE FRANCII.....	24
4.1.1	<i>21. střelecký pluk</i>	28
4.2	ČESKÁ DRUŽINA V RUSKU	30
4.2.1	<i>Motivace vstupu ze zajetí do Ruské družiny</i>	31
4.3	ITALSKÁ LEGIE	33
4.4	SRBSKÁ LEGIE	34
5	CENZURA A POŠTA	35
6	JAROSLAV SKUČEK ZA PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY	37
6.1	BIOGRAM JAROSLAVA SKUČKA	37
6.2	CÍSAŘSKÝ A KRÁLOVSKÝ 18. PĚŠÍ PLUK HRADEC KRÁLOVÉ	38
6.3	SKUČKOVO ZAJETÍ A VSTUP K LEGIÍM.....	42
6.4	SKUČKŮV ŽIVOT PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE.....	51
7	VZPOMÍNKY NA VYPRÁVĚNÍ O JAROSLAVU SKUČKOVÍ	53
7.1	VYPRÁVĚNÍ VNUČKY JAROSLAVA SKUČKA.....	53
7.2	DOPISY OD RODINNÉHO PŘÍTELE ING. JANA PAŠTA SE VZPOMÍNKAMI NA VYPRÁVĚNÍ SKUČKA.....	54
8	ZÁVĚR	57
9	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	60
10	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	66

1 Úvod

První světová válka je téma, ke kterému se vracení světoví, evropští i čeští historici. Ale otázce československých legií se u nás dlouhou dobu nevěnovala pozornost, protože legionáři byli pro minulý režim nežádoucí. Po revoluci o toto téma začal narůstat zájem, který vyvrcholil roku 2018 při stém výročí vzniku samostatné Československé republiky. V ten rok vyšla řada publikací týkajících se první světové války, vzniku republiky a legionářů, kteří se na něm podíleli. Mnoho těchto knih vzniklo za spolupráce s Československou obcí legionářskou. Na počest těchto dlouho nedostatečně oceněných mužů, kteří přispěli ke vzniku našeho samostatného demokratického státu, byly v mnoha městech odhalovány nové pomníky se jmény těch, kteří padli v první světové válce.

Tato práce se zabývá osudy vojáka, zajatce a československého legionáře ve Francii Jaroslava Skučka. Jeho zkušenost z války budu sledovat především na základě jeho osobní korespondence, která dosud nebyla publikována. Měla jsem možnost ji prostudovat prostřednictvím svého známého Romana Kořínka, pravnuka Jaroslava Skučka. Jednalo se o papírovou krabici, která obsahovala nejenom korespondenci Skučka, ale i jeho ženy Anny Skučkové, roz. Štěpánové, jeho otce Karla Skučka a dalších členů rodiny nejenom z období první světové války. Tato krabice obsahovala i různé úřední dokumenty rodiny, pár dobových výtisků novin nebo také dva sešity Jaroslava Skučka s kresbami a básněmi.

Bohužel některé dopisy byly kvůli nevhodnému skladování a stáří nečitelné. I tak je však tato korespondence cenným pramenem o Skučkově životě během první světové války. Odráží se v nich jeho osud jako rakousko-uherského vojáka, zajatce v Srbsku a československého legionáře ve Francii.

Tato práce nemá za cíl zmapovat velké bitvy první světové války, jednotlivé politické kroky představitelů Trojspolku nebo Dohody či mapovat postup na jednotlivých frontách. Ale klade si za cíl objasnit osudy jednoho prostého vojáka za první světové války. Někdo by si mohl klást otázku, proč je vůbec důležité se zabývat životem obyčejného muže, který se nikdy nestal generálem nebo se neangažoval ve vysoké politice. Ale odkrývání konkrétních osudů jednotlivých

vojáků nám pomáhá lépe si uvědomit hrůzy války. Oproti pouhým statistikám nasazených a padlých vojáků, které jsou pro nás pouhá čísla, nám sledování konkrétních příběhů lidí přibližuje jejich zkušenosti s válkou a jejich každodennost za ní. Korespondence nebo deníky z fronty nám umožňují nahlédnout do pocitů a mentality vojáků a lépe jim porozumět. Dříve se historikové spíše soustředili na velké politické dějiny, ale dnes za pomoci mikrohistorických metod začínají zkoumat i zdánlivě malé jednotky, jako je historie některých míst nebo mapování života obyčejného jednotlivce.

V první části této práce představím prameny a literaturu, které k tématu první světové války a československých legií existují a ze kterých čerpám. Následně se zaměřím na vyhlášení a vypuknutí velké války a jak byla mezi mladými muži, kteří byli posláni k odvodům, vnímána. Práce se věnuje i obecně tématu legií se zaměřením především na ty ve Francii, do kterých Skuček později vstoupil. Pozornost také věnuji i ruským legiím z důvodu, že většina vydaných legionářských deníků nebo pamětí pochází právě od těchto vojáků. Tyto prameny jsou pro nás cenné z důvodu, že v nich například můžeme vyčíst jejich motivaci, kterou měli pro vstup do legií.

V druhé části práce se pak věnuji osobě Jaroslava Skučka a jeho korespondenci z války. Kladu si zde za úkol zmapovat osudy Skučka za první světové války a pokusit se zjistit, co zažil i po ní, jelikož měl štěstí a z války se vrátil domů živý. Dále pak jestli se objevují nějaké zmínky o jeho působení jako legionáře v již vydaných publikacích a porovnat je s informacemi obsaženými v jeho dopisech domů.

2 Rozbor pramenů a literatury

2.1 Prameny

2.1.1 Korespondence

Hlavním pramenem, ze které tato práce čerpá, jsou dopisnice a dopisy Jaroslava Skučka z let 1914 – 1920. Tato korespondence nebyla dosud publikována a byla poskytnuta z domácí sbírky pravníků J. Skučka. V průběhu války si Skuček dopisoval především se svými rodiči a svou milou Annou Štěpánovou. Víme, dle této korespondence, že psal například své sestře Boženě Skučkové nebo sourozencům Anny, ale z toho se zachovaly pouze ojedinelé lístky.

Mnoho dopisů z této osobní korespondence se nedochovalo a některé pravděpodobně nebyly ani nikdy doručeny. Některé lístky, které se zachovaly, se svým stářím a špatným skladováním staly nečitelné. U několika pohlednic a obálek byla dokonce odstříhnutá poštovní známka, a tím je těžké je časově zařadit. I tak však máme k dispozici přes dvě desítky dopisů a dopisnic adresovaných Anně Štěpánové a devatenáct lístků určených pro rodiče Skučka.

Většina korespondence, která se nám dochovala, pochází především z období jeho zajetí v Srbsku. Zde se jedná o otevřené dopisnice, které byly podrobovány cenzuře, a na některých jsou zaškrtnuté věty, které byly vyhodnoceny jako závadné. Tyto dopisnice, které mohl Skuček posílat domů, byly poštovní karty o velikosti necelých 14 cm x 9 cm. Nebylo na nich mnoho místa na rozepisování, avšak sám Skuček v nich uvádí, že nemá co psát, protože i když by si přál svým blízkým sdělit vše, co v zajetí zažívá, tak nemůže, protože by to bylo stejně vyškrtáno.

Velká bílá místa jsou především u korespondence, která přicházela Skučkovi z domova. Bylo to tedy z důvodu, že si jen minimum dopisů přivezl domů po konci války, což je logické, neboť jako zajatec i voják, který se musel přesunovat, nebyl schopný si vše uchovat a ponechat. Dalším důvodem bylo i to, že mnoho dopisů mu nikdy nebylo doručeno. Na frontách se za války pohybovalo enormní

množství dopisů a zásilek a některé se ztratily, ale některé nebyly doručeny záměrně. Například Skučkovi jeho rodiče zaslali uzavřený dopis s 60 korunami do zajetí v Srbsku, kde tedy korespondence procházela cenzurou a je pravděpodobné, že daný kontrolor si sumu ponechal a dopis vyhodil.

Další dopisy, které mi slouží jako pramen a ze kterých čerpám v druhé části své práce, jsou od rodinného přítele Skučkových inženýra Jana Pašty. Jedná se o dopis z roku 2001 adresovaný synovi Jaroslava Skučka Slavomíru Skučkovi a dva další dopisy z roku 2002 zaslané jeho dceři Daně Kořínkové. Pašta kontaktoval rodinu Skučka z důvodu, že si zakoupil knihu od Josefa Juzy *Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*¹ a našel v něm medailonek o Jaroslavu Skučkovi. V těchto dopisech uvádí několik vzpomínek na vyprávění Jaroslava Skučka o jeho působení za první světové války. Tyto dopisy mi byly poskytnuty k prostudování od Dany Kořínkové ze soukromé domácí sbírky.

2.1.2 Dokumenty

Mezi dalšími využitými prameny v této práci byly dokumenty z rodinné sbírky Kořínkových. Jednalo se především o dokumenty patřící Jaroslavu Skučkovi, ale i jeho otci Karlovi. Tyto dokumenty i korespondence se nám zachovala díky tomu, že dům na Chmelišti č. 5, spadající pod obec Dobré u Dobrušky, kde žil Karel Skuček, následně vlastnil a dlouhá léta v něm také i žil Jaroslav Skuček. Takže tyto dokumenty zůstaly uloženy na jednom místě. Korespondenci a jakékoli listy, spisy či doklady, co například vlastnila jeho sestra Božena, se mi nepodařilo dohledat.

V tomto domácím archivu se tedy nachází například Členská legitimace, kde se uvádí, že Skuček vstoupil do legií 12. května 1918. Datum vstupu do legií je v jiných dokumentech rozlišováno na datum přímého vstupu či zařazení do legií a na datum podání přihlášky do nich. Přihlášku si do legií podal ve Francii 12.

¹ JUZA, Josef: *Českoslovenští. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998.

května 1918 a zařazen do nich byl 2. června toho roku.² Dochovalo se i Potvrzení legionáře, kde se uvádí, že byl střelcem u 21. československého pluku francouzských legií (z 8. listopadu 1922) a že do československé armády legionářské se přihlásil 12. května 1918 a 7. června 1920 byl demobilizován.

Stejně informace jsem se dozvěděla i z Vojenského ústředního archivu v Praze, který jsem kontaktovala. Bohužel, Jaroslav Skuček narozený roku 1893 spadá mezi ročníky narozené mezi lety 1887 – 1900, u kterých byly vyskartovány v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století prakticky všechny Kmenové listy, a jelikož neměl hodnost důstojníka, tak k němu není ani Kvalifikační listina. V archivu se k němu alespoň zachovalo již zmíněné Potvrzení o přiznání statusu legionáře, dále pak Legionářská karta, Demobilizační záznam a Legionářský poslužný spis.

Ve Vojenském ústředním archivu se nenacházel žádný dokument, který by dokládal účast Skučka v druhém odboji. Ale Pamětní kniha v obci Dobré, pod níž obec Chmeliště spadá, která mi byla poskytnuta v digitalizované podobě na Obecním úřadě v Dobrém ke stažení, však dokazuje, že se do odboje za druhé světové války zapojil. Podle této kroniky roku 1942 Skuček pomohl francouzským zajatcům, kteří utekli a mířili do Švýcarska. Skuček, jako bývalý československý legionář ve Francii, se s nimi dokázal domluvit a za pomoci dalších sousedů z vesnice tyto zajatce na útěku vybavili na cestu potřebnými věcmi.³

Dále jsem čerpala z archivu Vlastivědného muzea v Dobrušce, kde mi byla poskytnuta k nahlédnutí publikace *Chmeliště*⁴ od Jana Pašty. V ní se autor věnuje historii obce i okolních vesnic. Nalezla jsem zde i krátkou zmínku o Jaroslavu Skučkovi a uvádí zde i krátkou zmínku o příhodě s francouzskými uprchlíky.

² Skuček Jaroslav. *LEGIE 100* [online]. Praha [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/96394/>

³ Pamětní kniha obce Dobré, s. 176-177.

⁴ PAŠTA, Jan: *Chmeliště*. 1988. Dostupné z: Archiv Vlastivědného muzea Dobruška, XVI/333 K 326.

Mezi další osobní dokumenty Jaroslava Skučka, které se dochovaly, patří dva zápisníky. Jedná se o malý hnědý notýsek o rozměrech 7 cm x 11 cm s měkkými deskami s nápísem „*Jaroslav Skuček 21. československý pluk 7. rota 2. četa*“, v něm si zapsal Morseovu abecedu a různé adresy, například na dalšího legionáře u jiného útvaru, mimo to jsou zde i básničky nebo blahopřání.

Druhý je modrý sešit 11 cm x 18 cm, na něm je napsáno Jaroslav Skuček, který obsahuje pouze 8 kreseb různých květin. Tyto květiny jsou jistě dílem Skučka, protože první je podepsána iniciály J. S. Do tohoto sešitu bylo vloženo 7 různých listů, které obsahují lidové písně, básně, říkačky a přání. Jelikož na žádné stránce, a ani u listů není datum, tak je otázkou, v jaké době si je Skuček zapsal. V textu básní a písní se nijak neodráží skutečnost války, takže by se mohlo jednat o zápisník z předválečné doby.

Z meziválečné doby se zachovala ještě Účastnická knížka z Okresní záložny hospodářské v Opočně a křestní list jeho syna Slavomíra Jaroslava Skučka, který se narodil na Chmelišti 10. prosince 1922.

Dalším pramenem, ze kterého práce čerpá, jsou matriky ve Státním oblastním archivu v Zámrsku, ten však k 1. lednu 2022 změnil sídlo a přestěhoval se do Hradce Králové, dnes se tedy jedná již o Státní oblastní archiv v Hradci Králové. Zde jsou zdigitalizovány matriky a nachází se zde i Matrika pokřtěných od roku 1873 – 1903, kde můžeme nalézt záznam o křtu Jaroslava Skučka.

Dále jsem se pokusila kontaktovat Československou obec legionářskou, která provozuje projekt Legie 100, v rámci něj má internetové stránky www.legie100.cz, kde člověk může nalézt informace o legiích a může si zde i konkrétní legionáře vyhledat. I o Jaroslavu Skučkovi zde mají záznamy, uvádějí zde, že byl zajat 7. prosince 1914 jako voják, přihlášku do legií si podal v Le Mans 12. května 1918 a byl do nich zařazen 2. června 1918 k 21. střeleckému pluku.⁵ Tyto informace, stejně jako já, čerpali z Vojenského ústředního archivu. Kontaktovala jsem je tedy s tím, jestli nemají ještě nějaké další informace k osobě

⁵ Skuček Jaroslav. *LEGIE 100* [online]. Praha [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/96394/>

Jaroslava Skučka nebo jestli nemají jeho fotografie. Odpověď byla negativní, a tak jsem jim alespoň poskytla informace k jeho zajetí.

Mimo to jsem navštívila od Československé obce legionářské i Legiovlak, jedná se o projekt, během kterého se jim podařilo získat a zrekonstruovat lokomotivu, která především přes letní měsíce jezdí po celé republice a nabízí prohlídku repliky vagónů legionářského vlaku z let 1918 - 1920, který se pohyboval na Transsibiřské magistrále. Je k vidění například zdravotní vagon, vagon polní pošty nebo krejčovský vagon.⁶

2.1.3 Vydané prameny

Během svého bádání jsem zjistila, že vydané korespondence legionářů rozhodně není tolik, co deníků. I díky pomoci Československé obci legionářské vyšlo mnoho knih, které se touto problematikou zabývají. Za jejich podpory byla vydána celá řada korespondencí, deníků, pamětí a vzpomínek.

Naprostá většina z těchto vydaných deníků a pamětí se zaměřuje především na československé legionáře v Rusku, jedná se o různé ruské anabáze a cesty legionářů kolem světa nebo cesty do Vladivostoku a podobně. Zde bych jako příklad uvedla knihu od Karla Struchla *Z Hradešic do Vladivostoku a zpět – Válečný deník legionáře*.⁷ Z našeho regionu například pocházeli i legionáři, o kterých pojednávají knihy *Cesta legionáře kolem světa z pamětí Antonína Matejska*⁸, dále bych pak uvedla publikaci obsahující vzpomínky legionáře Františka Duška s názvem *Moje sibiřská anabáze*.⁹

⁶ O legiovlaku. *LEGIE 100* [online]. Praha [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/clanek/legiovlak/>

⁷ STRUHL, Karel: *Z Hradešic do Vladivostoku a zpět. Válečný deník legionáře*. Praha 2014.

⁸ KULHAVÁ, Zdeňka a Libor STEFAN: *Cesta legionáře kolem světa: z pamětí Antonína Matejska*. Pelhřimov 2017.

⁹ DUŠEK, František a Jaroslav ŠŮLA: *Moje sibiřská anabáze*. Hradec Králové 2007.

Bylo vydáno i několik pramenů týkajících se zajetí v Rusku. Zde bych uvedla *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*¹⁰ od legionáře Františka Vyhnálka. Dalším ze zajatců v Rusku byl i Josef Jirásek, pocházející z našeho kraje z nedaleké České Skalice. V roce 2009 byla vydána publikace *Můj zápisník od počátku světové války roku 1914 a době mého zajetí v Rusku a v Sibiři*.¹¹ Těmto vydaným pramenům týkajících se legionářů v Rusku jsem se v práci rozhodla věnovat pozornost, protože v nich můžeme sledovat, co je vedlo ke vstupu do legií, a můžeme se dozvědět tak jejich motivaci.

Pozornost jsem také věnovala publikacím o československých legionářích ve Francii, protože se zde stal Skuček legionářem. Ale těch není takové množství jako deníků, pamětí či vzpomínek legionářů v Rusku a většina se i věnuje Rotě Nazdar, která se rozpadla ještě dříve, než Skuček do legií vstoupil. Mezi ně patří například *Přísaha: Deník legionáře Ladislava Preiningera*.¹²

Během svého bádání jsem zjistila, že většina pramenů a knih týkajících se zajetí se soustředí převážně na to v Rusku. Skuček během války padl do srbského zajetí, ke kterému je pouze omezený počet literatury, a především pak pramenů. Důležitým vydaným pramenem se tak pro mě stala kniha sepsaných vzpomínek francouzského legionáře, který byl zajat v Srbsku a zažíval podobné strasti jako Jaroslav Skuček, ta nese název *Von je eště živej. Vypravování legionáře Františka Doška z Jilma*.¹³

2.2 Literatura

Jaroslav Skuček je zmíněn pouze v jedné knize, té, která nese název *Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou*¹⁴, kde mu je

¹⁰ VYHNÁLEK, František: *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*. Plzeň 2016.

¹¹ JIRÁSEK, Josef: *Můj zápisník od počátku světové války roku 1914 a době mého zajetí v Rusku a v Sibiři*. Červený Kostelec 2009.

¹² PREININGER, Ladislav: *Přísaha: deník legionáře Ladislava Preiningera*. Milena Freimanová (ed.). Praha 2016.

¹³ DOŠEK, František a Hana TOMEŠOVÁ. *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012.

¹⁴ JUZA, Josef: *Českoslovenští. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998.

věnována necelá jedna stránka. Autorem této knihy je doktor Josef Juza, který pracoval jako archivář ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou. Ve svém bádání se zaměřuje na regionální dějiny a soustředí se na okres Rychnov nad Kněžnou a Podorlicko.¹⁵ Kniha *Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou* byla vydána roku 1998 a je rozdělena do třech dílů. V první se autor věnuje všeobecným údajům o první světové válce a následně pak ruské, srbské, francouzské a italské legii. Všechny tyto informace autor zprostředkovává pomocí záznamů k jednotlivým měsícům války. V dalších dvou dílech pak nabídl medailonky jednotlivých legionářů, kteří pocházeli z okresu Rychnov nad Kněžnou, nebo v něm nějakou dobu žili. Dohromady se autorovi podařilo nashromáždit 1209 jmen československých legionářů, ale u 25 z nich se nepodařilo dohledat bližší informace.¹⁶ Legionáři jsou abecedně rozděleni do dvou svazků A – L a M – Ž, které obsahují 1184 medailonků legionářů z tohoto okresu. Problémem u této knihy je, že autor řádně necituje zdroje, ze kterých čerpá, jelikož na konci druhého ani třetího svazku není uveden seznam zdrojů nebo literatury. Pouze na konci prvního dílu je výběrový seznam použité literatury a pramenů, ale i když v prvním svazku přímo cituje nějaký text, nikde není uvedeno, z jaké knihy. Pouze v předmluvě, která ale není od Juzy, se uvádí, že základním pramenem pro medailonky legionářů byly osobní spisy dostupné z Vojenského ústředního archivu v Praze.¹⁷

V této třídílné knize je tedy i medailonek o Jaroslavu Skučkovi. Juza zde o něm uvádí základní údaje správně, ale pak autor uvádí několik informací, které jsou mylné a dochovaná korespondence je zcela vyvrací. Například zde uvádí, že byl Skuček zajat v Rusku, odkud byl v roce 1917 vyslán k transportu do Francie, kam prý doplul přes anglický Newcastle. Podle korespondence však byl zajat v Srbsku, odtud byl později převezen na italský ostrov Asinara a již v roce 1916 odplul do Francie. Dále autor nesprávně uvádí, že Skuček po konci války odjel na

¹⁵ Juza, Josef, 1943 -. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/ee9defa2-b4e9-4efa-a8ce-3d27893af8e3>.

¹⁶ JUZA, Josef: *Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 17.

¹⁷ Tamtéž, s. 16.

Těšínsko a následně na Slovensko, ale to korespondence a výpovědi pamětníků vyvrací.¹⁸

Podobnou knihou obsahující medailonky regionálních legionářů a i dobrovolníků, co se zapojili do obrany státu až po konci války v roce 1918, je třeba kniha od Ladislava Hartmana *Legionáři z Nového Města nad Metují, Krčína, Spů a Vrchovin*.¹⁹ Byla vydána za pomoci Muzea v Novém Městě nad Metují k výročí sta let od vzniku Československé republiky.

Dále jsem v této práci vycházela z dostupné tištěné sekundární literatury. Knih zabývajících se první světovou válkou je celá řada, ale každý autor na ni nahlíží z jiného hlediska. Z hospodářského se jí věnuje například Zdeněk Jindra nebo esejistickou formou o ní pojednává Robert Kvaček, ale já jsem se zaměřila především na ty knihy, které dávají akcent na českou společnost za války a na každodennost za ní. Knihou, ze které jsem čerpala a zabývá se různými aspekty první světové války, je kniha *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*²⁰ od Ivana Šedivého, která popisuje počátek a přípravy na válku, přes dění na jednotlivých frontách, po situaci v zázemí, fungování válečného hospodářství i každodenní život za války. Knihy, které se věnují podrobněji dějinám každodennosti za první světové války, jsou například *Život na příděl: Válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914-1918*²¹ Rudolfa Kučery, kde se zaměřuje především na politiku přidělů potravin a surovin za války. Další knihou, která se věnuje této tématice, je *V zákopech myslí*²² od Milana Hlavačky. Tato kniha se netradičním způsobem věnuje mentalitě lidí za velké války, nahlíží do ní prostřednictvím víry a pak především výtvarného umění. Zároveň se však kniha zaměřuje na každodenní témata jako nedostatek zásobování, školství za války nebo práci žen.

¹⁸ JUZA, Josef: Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921. Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 150.

¹⁹ HARTMAN, Ladislav: *Legionáři z Nového Města nad, Metují, Krčína, Spů a Vrchovin*. Nové Město nad Metují 2018.

²⁰ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001.

²¹ KUČERA, Rudolf: *Život na příděl: Válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914-1918*. Praha 2013.

²² HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014.

Pro bližší čerpání informací o legiích mi byly cenným zdrojem především knihy jako *Legionáři a Československo*²³ od Jana Michla nebo pak od Milana Mojžíše *Československé legie 1914-1920*.²⁴ Jednalo se i o knihu, která nese název *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*.²⁵ Tyto publikace mi poskytly všeobecný vhled do legionářské tematiky. Literatury, jež by se ale týkala zajetí, ze kterého byli nejčastěji v průběhu války legionáři rekrutováni, ale není až tak velké množství. Knihy, které existují, se pak nejčastěji zaměřují na Čechy a Slováky, kteří padli do ruského zajetí. Takovou knihou je i *V ruském zajetí*²⁶ od Jitky Zabloudilové.

Nejen v posledních letech vznikla řada různých bakalářských či diplomových prací, které se věnují tématu legionářů. Zde bych chtěla například zmínit bakalářskou práci Hany Martínkové *Rota „Nazdar“ ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914–1915*.²⁷

Ostatní literaturu, ze které jsem v této práci čerpala, následně uvádím v seznamu použitých pramenů a literatury.

²³ MICHL, Jan: *Legionáři a Československo*. Český Těšín 2009.

²⁴ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017.

²⁵ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996.

²⁶ ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *V ruském zajetí: organizace zajatých Čechů a Slováků v Rusku (1914-1918)*. Praha 2018.

²⁷ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019.

3 Počátek první světové války

Již od počátku 20. století v Evropě narůstalo napětí a čekal se konflikt. Příčinou byly horšící se vztahy a rostoucí nedůvěra mezi jednotlivými mocnostmi.

Bezprostřední záminkou k vyhlášení války se nakonec stal atentát na rakouského následníka trůnu arcivévodu a císařova synovce Františka Ferdinanda d'Este. Při útoku také zemřela jeho choť Žofie, vévodkyně z Hohenbergu. Atentát se odehrál v neděli 28. června 1914 v bosenském Sarajevu, kam následník trůnu přijel kvůli vojenským manévřům.²⁸ Atentát byl spáchán Srbem Gavrilem Principem, který byl následně i s ostatními účastníky spiknutí zatčen. Útočník byl jedním z členů srbské radikální skupiny Černá ruka, která si kladla za cíl utvořit Srbsko jako hlavního aktéra Balkánu. Na rakousko-uherské straně panovalo podezření, že srbská vláda se přímo podílela na spiknutí a na útoku.²⁹

Po atentátu byly na státních budovách vyvěšeny smuteční prapory a všechny kulturní akce, jako zábavy a koncerty, byly odvolány. Němci dávali otevřeně najevo své pobouření z tohoto zločinu, zatímco Češi se k incidentu spíše veřejně nevyjadřovali. Měsíc po atentátu se zdál být klid, ale 23. července 1914 Srbsko obdrželo ultimátum od Rakouska-Uherska.³⁰ Ultimátum bylo podporováno Německem a jeho forma byla projednávána s císařem Vilémem II. na několika setkáních. Pro Srbsko bylo ultimátum nepřijatelné, protože pokud by jej odsouhlasilo v plném rozsahu a podřídilo by se mu, jako nezávislý stát by přestalo existovat. Srbsko mělo na rozmyšlenou pouze osmačtyřicet hodin.³¹ Avšak Srbsko na doporučení ze strany Ruska, které zatím nemělo hotové přípravy na válečný konflikt, přijalo v částečném rozsahu rakousko-uherské ultimátum.³² Ještě téhož dne ale Srbsko vyhlásilo mobilizaci armády a jelikož nepřijalo ultimátum v plném znění, rozhodlo se i Rakousko-Uhersko mobilizovat svou armádu. Očekával se

²⁸ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 21.

²⁹ WESTWELL, Ian: *První světová válka den po dni*. Praha 2004, s. 10.

³⁰ HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11.

³¹ WESTWELL, Ian: *První světová válka den po dni*. Praha 2004, s. 10.

³² HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11.

útok ze strany Rakouska-Uherska, tomu měla zabránit částečná mobilizace ruské armády, kterou odsouhlasil ruský car Mikuláš II. Následně Rakousko-Uhersko vyhlásilo Srbsku v poledne 28. července 1914 válku.³³

Do války se postupně zapojovaly všechny evropské mocnosti, ale zprvu nikdo neočekával, že válka bude mít takový rozsah a že bude trvat čtyři dlouhé roky. Brzy se pro ni vžil název Velká válka, tento pojem byl pravděpodobně poprvé použit roku 1915 ve Velké Británii během náborové kampaně. Označení První světová válka je synonymem pro tento válečný konflikt a používá se především ve středoevropském prostředí. Tento název byl poprvé použit v titulu knihy od podplukovníka Repingtona v roce 1920 a vyvolával pocit, že takto velký konflikt nebyl posledním.³⁴

3.1 Mobilizace

Velká válka byla přelomovým okamžikem v historii lidstva. Pro celou tehdejší společnost to byl zážitek, na který nebyla připravena. Válka započala obrovský vlnu změn. Jednou z největších změn byla mobilizace lidských zdrojů. Miliony mužů byly odvedeny do armády. Rodiny tak přišly o otce a živitele a továrny ztratily své zaměstnance a pracovní sílu. Na uvolněná pracovní místa musely nastoupit ženy a všichni, kdo zůstali v zázemí a byli schopni práce, tedy i senioři a děti.

Nejsem zastáncem různých čísel a statistik, ale pro pochopení celkového rozsahu války jsou nepostradatelná. Dohromady bylo za války mobilizováno 70 156 000 vojáků, z nichž celkem padlo 9 442 000. Čistě v Rakousku-Uhersku bylo do konce války zmobilizováno okolo devíti milionů mužů, ze kterých se 1 100 000 domů už nikdy nevrátilo.³⁵

Rakousko-uherskou armádu ze skoro 13 procent tvořili čeští vojáci, mezi důstojníky byli zastoupeni pouze 5 procenty. Velicím jazykem, ve kterém byly

³³ WESTWELL, Ian: *První světová válka den po dni*. Praha 2004, s. 10 – 11.

³⁴ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 355.

³⁵ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 11 – 13.

udávány povely, byla němčina. Velitelé menších jednotek pak většinou mluvili řečí svého mužstva.

Všeobecně řečeno vojna ještě před válkou nebyla mezi muži nijak oblíbenou součástí života, kdy několik let museli trávit v kasárnách odvedeni ze svých domovů a od svých rodin. Avšak muži, kterým byla uznána neschopnost vojenské služby, se mohli ovšem cítit neplnohodnotní.³⁶ Systém odvodů, tak rozděloval muže na schopné a neschopné vojenské služby, tím byla vytvořena nová definice mužnosti. Často tak kvůli svému fyzickému nebo psychickému handicapu byli vnímáni jako vadní jedinci, co nejsou schopní přinést valnou oběť. Následně bylo lidmi vnímáno, že na frontě umírají silní, zdraví a pohlední muži a ti slabí a méněschopní zůstali doma. Podobnou devalvací svého mužství zažívali i ti, kteří sice prošli odvodem, ale z různých důvodů nebyli poslání na frontu a místo toho byli ponecháni v zázemí. Ti byli často posíláni do různých podniků a továren na nucenou práci. Především se jednalo o kvalifikované dělníky, kteří tak válku prožili mimo válečné boje, a tak oproti vojákům nasazujících svůj život na frontě, byli vnímáni jako podřadní muži.³⁷

3.2 Češi a vstup do války

Zpočátku vyhlášení války v českých zemích bylo přijímáno smíšeně. Převážně s nadšením ji vítali čeští Němci, kteří v ní viděli příležitost na zlepšení svého postavení v rámci habsburské monarchie. Tito čeští Němci následně vyšli do ulic a provolávali slávu Rakousku-Uhersku a jeho spojenectví s německou říší, jednalo se především o obyvatele německé části Prahy a Liberce, ale podobná různá shromáždění se konala i v dalších městech. Ve velmi podobné náladě se následně nesla mobilizace armády.³⁸ Nejprve již 26. července byla vyhlášena částečná mobilizace, která byla určena pro půlku armádních sborů, a poté 31. července

³⁶ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 11.

³⁷ KUČERA, Rudolf: *Život na příděl: Válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914-1918*. Praha 2013, s. 103 – 105.

³⁸ HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11.

všeobecná mobilizace, která se týkala mužů narozených mezi lety 1882 a 1893.³⁹ Všeobecně se totiž věřilo, že válka nebude trvat dlouho, a především Němci se domnívali, že ještě toho roku dvojspolek zvítězí a Srbsko bude pokořeno.⁴⁰

Avšak pro Čechy otázka loajality nebyla snadná. Někteří zažívali konflikt mezi svými hodnotami a loajalitou ke svému národu a k rakousko-uherskému státu. Loajální projevy mohly být také mířeny přímo vůči panovníkovi, kdy byly například zasílány u příležitosti narozenin nebo jmenin panovníka či výročí nastoupení na trůn. Především v období války stáli Češi před těžkým rozhodnutím, ke které ze skupin se přikloní, avšak vždy pak tou druhou mohli být označováni jako zrádci.⁴¹

Oproti českým Němcům tak situace při odvozech Čechů byla odlišná, jelikož ti poměrně nevěřili na rychlý a hladký průběh války s ohledem na ruská vojska. Většina si uvědomovala, že tato válka by mohla být klíčem ke změně v postavení českých zemí v rámci Rakouska-Uherska. Všeobecně Češi válku nevívali. Dokonce někdy byly odvody Čechů doprovázeny odporem. Jednalo se především o individuální odpor jednotlivce, kdy například docházelo ke slovním urážkám a projevům nelibosti vůči válce nebo některým představitelům habsburské dynastie.⁴²

Větší nesouhlas s válkou Češi začali vyjadřovat na podzim roku 1914, kdy při odvozech, které se konaly mezi 16. listopadem a 5. prosincem, vystoupilo v Českých Budějovicích několik odvedenců a začali veřejně zpívat provokativní písně, jako například *Hej, Slované*. Vzdor proti tomu, aby bojovali za Rakousko-Uhersko, dále dávali najevo prostřednictvím nošení doplňků a smutečních symbolů na svých oděvech.⁴³

³⁹ MOJŽIŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 14.

⁴⁰ HLAVÁČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11.

⁴¹ ŠEDIVÝ, Ivan: *České loajální projevy 1914-1918*. Český časopis historický. Praha: 1999, 97(2), s. 294 – 297.

⁴² HLAVÁČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11.

⁴³ HLAVÁČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 11 – 12.

Proti nechuti vůči válce měla bojovat válečná propaganda, která se postupně rozbíhala od počátku války. Cílem propagandy bylo motivovat své vojáky i civilisty, a naopak obyvatelům nepřátelských států morálku srážet. Jednou z forem propagandy byly například letáky, které se šířily i na frontě. V průběhu velké války narůstal význam války ideologií, která byla založena na prezentování a zdokonalování svých válečných programů, kde sehrála i významnou roli národnostní otázka. Vítězem tohoto souboje se nakonec stali Spojenci s programem amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Pro Čechy byla ve válce ideologií velmi důležitá činnost Tomáše Garrigua Masaryka, který se tedy po vzniku samostatného státu stal prezidentem.⁴⁴

Již na začátku války úřady v Rakousko-Uhersku začaly s tvrdou perzekucí vůči českému obyvatelstvu. Ta byla mířena především proti skutečným, ale i pouze domnělým vyzvědačům a zrádcům. Mezi Čechy myšlenka války vyvolávala nelibost nejen protože, že mají mladí muži nasazovat své životy v konfliktu, který se jich netýkal, ale i z důvodu, že mnoho z nich nesouhlasilo s bojem proti dalším Slovanům, především Rusům. Byly šířeny letáky s manifestem cara Mikuláše, v němž souhlasil s právem Čechů a Slováků na samostatnost. Následně v procesech byly desítky Čechů odsouzeny k trestu smrti a ještě více jich bylo uvězněno.⁴⁵ První osobou, která byla odsouzena k trestu smrti za pobuřování, byl novinář a soukromý úředník Slavomír Kratochvíl z Přerova. Ten byl 23. listopadu 1914 odsouzen a popraven za kopírování a distribuci protistátních letáků.⁴⁶

Je však důležité si uvědomit, že stále mnoho Čechů i těsně před koncem války neuvažovalo o samostatnosti pro české země a věřilo, že se jim bude nejlépe dařit, když zůstanou součástí monarchie. Mnoho z nich bylo loajálních vůči státu a není se čemu divit, když v něm odchodili německé školy a celý svůj život v něm žili.⁴⁷

⁴⁴ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 14 – 15.

⁴⁵ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 18.

⁴⁶ HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014, s. 12

⁴⁷ ŠEDIVÝ, Ivan: *České loajální projevy 1914-1918*. Český časopis historický. Praha: 1999, 97(2), s. 294 – 301.

Zároveň je důležité zmínit, že Rakousko-Uhersko bylo pro Čechy zárukou bezpečnosti a nárazníkem mezi dvěma velmocemi, a to Německem a Ruskem, které se netajily svými imperiálními ambicemi.⁴⁸

⁴⁸ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 9 – 10.

4 Československé legie

Než vypukla válka, žilo v zahraničí mnoho Čechů i Slováků, jednalo se o jednotlivce i celé rodiny, kteří do zahraničí odešli na zkušenou, za studiem nebo za vidinou lepšího života a finančního zajištění. Největší počet českých emigrantů se nacházel ve Spojených státech amerických, kde dohromady žilo přes jeden milion Čechů a Slováků. Spojené státy se do války zapojily až v roce 1917, takže místní krajanské komunity zprvu podporovaly odboj především finančně. Velký počet krajanů, kteří žili v zahraničí ve státech na straně Dohody, byl ve Velké Británii nebo ve Švýcarsku. Avšak pouze v Rusku a ve Francii v roce 1914 po vypuknutí války bylo možné ustavení československých vojenských jednotek.⁴⁹

Pro Čechy, kteří se rozhodli vstoupit do těchto dobrovolnických jednotek na straně Dohody, se vžilo označení legionáři. Jednalo se tedy o vojáky, kteří dobrovolně vstoupili do armády státu, který byl součástí Dohody a bojoval proti Německu a Rakousku-Uhersku. Byli to jak krajané již žijící v daném státu, tak i rakousko-uherské vojáky, co byli zajati. Právě ti tvořili nejpodstatnější část vojáků, kteří vstoupili do československých legií. Byli to vojáky, kteří byli vycvičeni rakousko-uherskou armádou a při bojích na frontě padli do zajetí nebo úmyslně dezertovali.⁵⁰

4.1 Československé legie ve Francii

Před vypuknutím války žilo ve Francii okolo 10 000 Čechů.⁵¹ Ti sem emigrovali v několika vlnách, první sem zamířila na přelomu čtyřicátých a padesátých let 19. století, kdy zde velká část lidí hledala politický azyl a doufala v lepší životní podmínky.⁵²

⁴⁹ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁵⁰ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 9, 11.

⁵¹ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁵² MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 29.

Od padesátých let do Paříže směřovali čeští živnostníci, ke kterým se následně postupně přidávali řemeslničtí tovaryši, kteří se sem rozhodli vydat na zkušenou. Jednalo se o různé kožešníky, krejčí, ševce nebo hostinské. Od osmdesátých let do Francie přicházeli lidé různých povolání, nově sem mířili například dělníci. Sice nepříliš velkou, ale velmi významnou skupinou byli umělci, například se sem přestěhoval malíř František Kupka, který pocházel z Opočna pod Orlickými horami, ze stejného regionu jako on byl i Jaroslav Skuček. Ale ať už se jednalo o dělníky či umělce, všichni se museli s francouzským prostředím asimilovat a přizpůsobit se zdejší kultuře i politice.⁵³

Počet českých krajanů ve Francii před vypuknutím války se odhaduje okolo deseti tisíc osob.⁵⁴ Nejvýznamnější skupiny, které v Paříži tyto krajany sjednocovaly, byl tělocvičný spolek založený roku 1891 a o rok později přejmenovaný na *Česká tělocvičná jednota Sokol v Paříži*. Jeho cílem bylo navazování a upevňování vztahů mezi Čechy a Francouzi prostřednictvím sportu. Spolek pak měl v roce 1912 už 142 členů.⁵⁵ Dalším spolkem, který sdružoval Čechy ve Francii, bylo socialistické sdružení *Rovnost*, založené roku 1904. Tyto spolky se staly důležitou součástí života Čechů žijících v Paříži a pravidelně se organizovaly schůze, na kterých se mohli setkávat. I když se jednalo o zcela dva rozdílné spolky, jejich hlavním společným prvkem bylo vnímání Rakouska-Uherska jako nepřítel. Tyto organizace mezi svými členy propagovaly myšlenku toho, že v případě vypuknutí války se zdejší krajané musí postavit na stranu Francie.⁵⁶

Již 26. července 1914 po vyhlášení války Srbsku se čeští krajané v Paříži sešli před budovou rakouského velvyslanectví a poprvé veřejně vyjádřili svůj odpor vůči monarchii a zároveň svou podporu Francii a Srbsku.⁵⁷ Následně byla založena česká *Kolonie ve Francii*, která vznikla z iniciativy sdružení *Rovnost* a

⁵³ BOUČEK, Stanislav: *Češi ve Francii*. In: *Češi v cizině*. Praha 1996, s. 37.

⁵⁴ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁵⁵ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 33-34.

⁵⁶ Tamtéž, s. 35-36.

⁵⁷ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

Sokol, oba spolky se totiž snažily vyzvat své členy a další krajanů ke vstupu do války na francouzské straně. *Kolonie* měla na starost zařídit odvod českých dobrovolníků do francouzské armády.⁵⁸ Jejím dalším úkolem bylo vyjednat u tamějších úřadů vyjmutí Čechů a Slováků z restriktivních opatření, jelikož se de facto stále jednalo o občany nepřátelského státu.⁵⁹ Mnoho Čechů, kteří byli ve Francii jen krátce a neměli zde žádné vazby, se po vyhlášení války rozhodli odjet zpět domů. Ti, co zde pobývali již delší čas a byli i členy z některých spolků, se často rozhodli zůstat. Mnoho z těchto krajanů se následně rozhodlo dobrovolně vstoupit do armády, přihlašování například probíhalo zapsáním se do seznamu branců v sídle *Kolonie*.⁶⁰

První Češi a Slováci, kteří se rozhodli vstoupit do francouzské armády, k odvodům přišli 22. srpna 1914 do budovy pařížské Invalidovny. Tito dobrovolníci však museli být zařazeni pouze do *Légion étrangère*, tedy do Cizinecké legie. Již druhý den bylo posláno vlakem 343 těchto dobrovolníků na výcvik v Bayonne na jihozápadě Francie.⁶¹ O necelý týden později tam dorazili další čeští dobrovolníci. Postupně se z nich začal ustavovat prapor C a Češi v něm byli shromážděni do 1. roty. Tato rota byla zanedlouho označována jako Rota Nazdar a čítala 250 mužů.⁶² Během svého pobytu v Bayonne členové této roty budili zájem mezi ostatními dobrovolníky, francouzskými důstojníky i tamějšími obyvateli svým skupinovým sokolským cvičením či sborovým zpěvem. Velitelem této české roty se stal kapitán Marie Léon Joseph Sallé. Po dvou měsících výcviku byli posláni 23. října 1914 na frontu.⁶³

⁵⁸ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 38.

⁵⁹ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁶⁰ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 40.

⁶¹ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁶² PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 21 – 22.

⁶³ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 132.

Podobná situace jako ve Francii se odehrávala i v Londýně, i zde žijící Češi vyjadřovali nesouhlas s politikou Rakouska-Uherska. V Londýně před válkou žila necelá tisícovka Čechů a někteří z nich byli členy londýnského *Sokola*, který plnil stejnou funkci a měl prakticky stejné cíle jako ten pařížský. Dokonce zde na počátku války vznikla organizace *London Czech Committee*, která si kladla za úkol zrealizovat nábor dobrovolníků a poskytnout je britské armádě. Proto se 8. srpna obrátila na britské Ministerstvo války se seznamem 105 dobrovolníků, kteří chtějí podpořit Dohodu a bojovat proti Rakousku-Uhersku. Ministerstvo obrany poděkovalo, ale návrh zamítlo. Okolo 35 z nich se následně na konci října rozhodlo odplout do Francie a připojit se k Cizinecké legii.⁶⁴

Rota Nazdar byla mezitím poslána do oblasti Champagne, kde byla začleněna do tzv. Marocké divize. Následně 11. listopadu 1914 byla prvně nasazena do zákopů první linie. I když se jednalo o klidnější úsek, došlo zde ke ztrátám na životech. Prvním padlým z první roty byl Lumír Březovský, dobrovolník z Paříže, který po průstřelu plic v prosinci téhož roku zahynul.⁶⁵

Relativní klid, který zde muži zažívali, se změnil na jaře roku 1915. Byl totiž připravován útok na prolomení front a proražení německých linií, který měl ukončit válku. K realizaci došlo 9. května toho roku, kdy francouzské jednotky zaútočily na Ouvrages blancs.⁶⁶ První rota pod Marockou divizí se dostala do první linie a došlo k velkým ztrátám. Obrovský počet padlých byl způsoben zastaralým francouzským způsobem boje, kdy vojáci ve výrazných uniformách šli vzpřímeně v dlouhé linii vůči nepříteli, pro kterého byli poměrně snadným tečem. Během tohoto boje Rota Nazdar přišla o 42 vojáků, kteří padli, a další stovka byla zraněna a poslána do týlu a na frontu se již nevrátili. I další boj o týden později u vesnice Souchez si vyžádal mnoho životů. Po těchto událostech z roty zůstalo pouze 100 členů z původních 250, kvůli tomu byli tito zbylí vojáci přeskupeni do

⁶⁴ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 22-23.

⁶⁵ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 132.

⁶⁶ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 23.

druhé čtyři 1. roty praporu a někteří byli přesunuti do jiných jednotek Cizinecké legie. To pro českou Rotu Nazdar znamenal zánik.⁶⁷

Následně byl na začátku června 1915 přijat francouzskou vládou Béréngerův zákon, ten nedovoloval přijímat cizince, byť se dobrovolně hlásili do francouzské armády, pokud pocházeli z nepřátelských států. Až do roku 1917 se tak ve Francii pozastavilo vytváření československých jednotek.⁶⁸

4.1.1 21. střelecký pluk

Po konfliktu na řece Sommě byli čeští dobrovolníci následně rozptýleni do různých cizineckých jednotek. Neznamenal to však definitivní konec československé jednotky ve Francii za velké války, protože 19. ledna roku 1918 byl založen v Cognacu ve Francii 21. střelecký pluk.⁶⁹

Vzniku tohoto pluku předcházelo založení Československého generálního štábu při Československé národní radě ve Francii. Ustaven byl v prosinci 1917 a do jeho čela byl dosazen francouzský generál Maurice Janin. Současně zde byli zmobilizováni všichni krajané. Ale jelikož na západní frontě nebojovalo mnoho rakousko-uherských jednotek, tak ve Francii prakticky nebyli žádní českoslovenští zajatci, mezi nimiž by bylo možné dělat nábor. Dobrovolníci museli být na území Francie svezeni, jednalo se o muže z USA, kterých bylo přes dva a půl tisíce, dále se připojilo 1 500 legionářů z Ruska, zajatců z Rumunska bylo přes 700 a doplnili je i veteráni z Roty Nazdar, kterých bylo asi 50. Další muži byli převezeni z italských zajateckých táborů a jednalo se o české zajatce z rakousko-uherské armády. Do konce války se tak pro tuto jednotku podařilo nashromáždit deset tisíc československých dobrovolníků.⁷⁰

⁶⁷ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 40.

⁶⁸ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 138.

⁶⁹ JAKL, Tomáš: *Vznik 21. čs. střeleckého pluku 19. ledna 1918* [online], cit. 2019-5-7. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/vznik-21-ceskoslovenskeho-streleckeho-pluku-19-ledna-1918/>

⁷⁰ Tamtéž.

K 21. střeleckému pluku však zanedlouho kvůli velkému počtu nových dobrovolníků musel být zformován další pluk. Jednalo se o 22. střelecký pluk, se kterým se tak zrodila Československá střelecká brigáda ve Francii.⁷¹ Členové těchto dvou pluků nosili světlomodré francouzské uniformy, které byly doplněny o číslo pluku a písmena ČS na tmavomodrých vložkách límce. Jednotka prováděla od počátku roku 1918 pravidelná cvičení dle francouzských předpisů. Po dokončení výcviku byla uspořádána 9. června 1918 přehlídka v Cognacu. Účastnila se jí celá brigáda pod vedením generála Janina, který některé muže vyznamenal válečným křížem za jejich činy na frontě.⁷²

Brigádě byl vyroben i vlastní prapor podle návrhu malíře a bývalého člena Roty Nazdar Františka Kupky. Bojový prapor pak osobně pluku předal francouzský prezident Reymond Poincaré.⁷³ Učinil tak 30. června 1918 během slavnostní přísahy v Darney, kam byla brigáda přesunuta po ukončení výcviku. Ještě 29. června bylo vedoucím Čechům oznámeno, že francouzská vláda uznává československý nárok na samostatný československý stát a Českou národní radu v Paříži jako základní orgán pro československou vládu.⁷⁴

Následně byly pluky posílány na frontu, ale do klidnějších úseků v oblasti Alsaska. Jednalo se o zalesněnou kopcovitou oblast, kde došlo jen k několika malým konfliktům s Němci. Konec klidu nastal v polovině srpna 1918, kdy byl pluk pravidelně ostřelován německým dělostřelectvem. Ale již na začátku září byly pluky převeleny do oblasti Champagne, kde byla brigáda přeformována do 5. francouzské armády.⁷⁵

Následující rok byl založen ještě další československý střelecký pluk, označený jako 24. Z důvodu, že jeho členy se stali zajatci ze Srbska a Francie,

⁷¹ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 46.

⁷² MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 160.

⁷³ 21. Střeleckého pluku čs. legií ve Francii [online], cit. 2019-5-8. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/prapor-21-streleckeho-pluku-cs-legii-ve-francii/>

⁷⁴ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 160.

⁷⁵ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 200-201.

kterí během války vstoupit do československých legií odmítli, ale po vzniku samostatné Československé republiky byli mobilizováni, není považovaný za legionářský. Do československého státu byli legionáři posíláni od prosince 1918 až do jara 1919 přes území Itálie. V Československu se pak stali základem československé armády.⁷⁶

4.2 Česká družina v Rusku

Po vypuknutí války měli českoslovenští dobrovolníci žijící v cizině možnost vstoupit do jednotek na straně Dohody pouze ve Francii a v carském Rusku. Před rokem 1914 v Rusku žilo okolo sta tisíc krajanů. Mnozí sem odešli za lepším finančním ohodnocením za svou kvalifikovanou práci, než jaké měli v Rakousko-Uhersku, a někteří sem emigrovali ovlivnění myšlenkou „slavjanofilství“. Krajané zde žili v různých velkých městech a od šedesátých let 19. století se jich velká část soustředila ve Volyňské oblasti v dnešní Ukrajině a poměrně mnoho se jich usídlilo i na Kavkaze. I v Rusku se Češi soustředili ve spolcích a velmi důležitou roli zde hrálo sokolské hnutí. Po vyhlášení války Srbsku stejně jako v Paříži i Londýně zdejší Češi veřejně dávali najevo svou loajalitu k Rusku a odpor vůči Rakousku-Uhersku.⁷⁷

Za ustavením české jednotky v Rusku stála iniciativa moskevského a petrohradského spolku. Její vznik povoloval výnos z 20. srpna 1914 a od 3. září se začali sjíždět dobrovolníci do Kyjeva, kde byla formována. Byla založena podle ruských standardů, avšak členové, kteří byli součástí Sokola, do ní vnesli principy bratrské demokracie a například si vzájemně tykali. Díky poměrně velkému počtu dobrovolníků nakonec vznikly čtyři roty a na důstojnické pozice bylo zanedlouho dosazeno i několik Čechů.⁷⁸

⁷⁶ MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019, s. 46-47.

⁷⁷ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 22.

⁷⁸ Tamtéž, s. 46.

Ruští legionáři se stali nejpočetnější skupinou, která tvořila český zahraniční odboj za první světové války. Členy České družiny můžeme rozdělit na ty, kteří se dobrovolně přihlásili k jednotce hned na začátku války, a na zajatce, kteří se k ní připojili až později po udělení souhlasu od ruské vlády přijímat do ní zajaté vojáky z nepřátelských armád.⁷⁹

Zprvu byly tyto cizinecké jednotky využívány pro výzvědnou činnost, kdy zjišťovaly u nepřítele sílu a rozložení jednotek. To mohly vykonávat díky znalosti němčiny a často byli členové této družiny využíváni jako tlumočníci u štábu nebo při výsleších zajatců. Další jejich činností bylo přesvědčování Čechů z rakousko-uherské armády, aby dezertovali a přidali se k odboji. Čeští zajatci se k družině mohli přidávat od prosince 1914, ale bylo to podmíněno tím, že se museli rozhodnout pro vstup do legie okamžitě po tom, když byli zajati a neměli tak mnoho času na rozmyšlenou. V ruské armádě tak ke konci roku 1915 bylo 1 163 českých dobrovolníků.⁸⁰ Avšak navyšování počtu členů České družiny také bránil složitý a neefektivní systém ruské byrokracie spojený s obavou ruské strany, že vojáci, kteří zradili Rakousko-Uhersko, by stejně tak mohli následně zradit i je. Z toho důvodu ruské orgány důkladně prověřovaly zajatce, kteří si podali do legií přihlášku, a mnoho z nich bylo zamítnuto.⁸¹

4.2.1 Motivace vstupu ze zajetí do Ruské družiny

Nejvíce vydaných pramenů, jako jsou deníky, zápisníky, paměti a vzpomínky, pochází právě od legionářů, co působili v Rusku. Domů se z války vraceli jako jedni z posledních, i když se od jara 1919 československá vláda snažila o jejich evakuaci. Do Československa bylo dohromady transportováno 72 644 osob, z nichž se jednalo o skoro pět tisíc invalidů, přes 53 000 vojínů a poddůstojníků a dále mezi transportovanými bylo 1700 žen a 700 dětí. Tito legionáři byli posíláni domů několika trasami, někteří pluli kolem Asie přes Indický oceán, jiný transport mířil přes Tichý oceán a Atlantik a někteří se do Československa vraceli přes

⁷⁹ MICHL, Jan: *Legionáři a Československo*. Český Těšín 2009, s.23 – 24.

⁸⁰ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 52.

⁸¹ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 139.

Kanadu.⁸² Často si o svých útrapách v rakousko-uherské armádě, v zajetí a v legiích vedli poznámky a zapisovali si různé události. I díky těmto písemnostem se můžeme dozvědět, co stálo za rozhodnutím mužů vstoupit do legií.

V roce 1917 došlo v ruském systému přijímání zajatců ke změně a během května až září probíhala náborová akce pro vstup do legie, při níž byli oslovováni zajatci české a slovenské národnosti. Dohromady komisaři obešli přes 13 tisíc zajatých mužů, z nichž se pro vstup do družiny rozhodlo 1 500.⁸³ Polovina zajatých vojáků, kterým byl nabídnut vstup do legie, nejevila jakýkoli zájem o myšlenku samostatného československého státu. Druhá půlka této ideji svou pozornost věnovala. S ohledem na tuto statistiku je však patrné, že většina se rozhodla setrvat v zajetí. Důvodem mohl být strach z toho vrátit se zpět na frontu a opět se zapojit do bojů. Pro vstup do legií měli zajatci různé motivace, mohla jí být ušlechtilá víra ve vybojování samostatného státu, ale zároveň se zde objevovala snaha se dostat ze špatných podmínek v zajetí. Někteří se nechali přesvědčit a přilákat pouze na různé hmotné odměny.⁸⁴

Každý měl tedy trochu jinou motivaci ke vstupu do legií. Například ruský legionář František Vyhnálek, který roku 1914 padnul do ruského zajetí, si podal přihlášku do legií až 1. září 1916. Důvodem bylo, že do té doby, kdy se nacházel v různých vzdálených zajateckých táborech, mu nechodila žádná pošta a neměl žádné informace z domova ani z celkového vývoje války. V roce 1916 byl poslán do tábora v evropské části Ruska, kde jim již začala chodit korespondence a zároveň se k nim dostávaly i české noviny z Kyjeva, díky kterým mohli vědět, jaká je situace na frontě, a dozvědět se i informace o československých jednotkách. Právě díky informovanosti z novin si s dalšími muži podal přihlášku. Jeho žádost se vyřizovala několik dlouhých měsíců. V roce 1917 pak obdržel do zajetí dopis z domova, který nesl dataci 15. května 1916, v němž mu jeho matka píše smutnou zprávu, že jeho otec byl raněný a v Srbsku zemřel.⁸⁵

⁸² MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 112.

⁸³ FUČÍK, Josef: *Osmadvacátníci*, Praha 2006, s. 407.

⁸⁴ MICHLE, Jan: *Legionáři a Československo*. Český Těšín 2009, s. 24.

⁸⁵ VYHNÁLEK, František: *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*, Plzeň 2016, s. 16-20.

„To ve mně vzbudilo dvojnásobnou nenávisť proti Rakousku-Uhersku a umínil jsme si, že půjdu se pomstít, jak se mně naskytne trošku příležitost...“⁸⁶

Tento krátký úryvek z jeho zápisníku z války jasně ukazuje velikou zlost a bolest. Prvotní jeho motivací k přidání se byla naděje na změnu po tom, co se konečně dostal k informacím o situaci a existenci československých jednotek. Následně po zprávě z domova jeho záměry dostaly jiný smysl, a to pomstu za smrt otce i za všechny hrůzy války, kterou Rakousko-Uherko rozpoutalo. Vyhnálek byl následně roku 1917 opravdu přijat a připojil k československé jednotce.⁸⁷ Domů se pak vrátil až v srpnu 1920 a 30. listopadu byl demobilizován.⁸⁸

Vstoupit do legií nebylo snadné rozhodnutí. Čeští vojáci, kteří padli do zajetí, již v rakousko-uherské armádě poznali hrůzy války, takže se zajatecký tábor na jednu stranu mohl zdát jako příjemný únik z hororu.⁸⁹ Vstup do legií byl obrovský risk, jelikož nikdo nemohl tušit, jak válka skončí. Pokud by vyhrálo Rusko s Dohodou, tak by se vrátili domů jako hrdinové, ale jestli by vyhrálo Rakousko-Uhersko, byli by považováni za dezertéry a nepřátele.⁹⁰

4.3 Italská legie

Mimo Francii a Rusko později během války vznikly československé legie také v Itálii, kde se legie formovala od závěru roku 1917. Skládala se především ze zajatců a brzy její stav činil 20 000 vojáků.⁹¹ Ustavení legie zde umožnilo nejprve shromáždění českých zajatců do samostatných táborů ke konci roku 1916 a návštěva Itálie Edvarda Beneše na počátku roku 1917, který zde při rozhovorech

⁸⁶ VYHNÁLEK, František: *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*, Plzeň 2016, s. 20.

⁸⁷ VYHNÁLEK, František: *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*, Plzeň 2016, s. 20-22.

⁸⁸ Tamtéž, s. 5.

⁸⁹ PICHlíK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 30.

⁹⁰ MICHL, Jan: *Legionáři a Československo*. Český Těšín 2009, s. 24.

⁹¹ O legionářích. *LEGIE 100* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/clanek/o-legionarich/>

s novináři a politiky podporoval českou věc a následně zde i zřídil Tiskovou kancelář československé Národní rady.⁹²

4.4 Srbská legie

Československá legie vznikla i v Srbsku. První rok války s sebou přinesl mnoho územních změn, ale otrásl i s počty vojáků. Roku 1914 bylo zajato, zraněno či zabito 170 000 srbských vojáků a rakousko-uherských vojáků zas 250 000. Mezi nimi bylo i mnoho Čechů, kteří byli zajati, avšak Srbové je vnímali jako Rakušany, a tedy jako nepřítel. Podporu však našli mezi svými krajany, kteří již před vypuknutím války žili v Srbsku a rozhodli se vstoupit do války v rámci běžných armádních oddílů. Od jara 1915 se podařilo získat souhlas srbských úřadů, váleční zajatci české národnosti mohli vstupovat do srbské armády a bojovat proti Rakousku-Uhersku. Objevily se snahy vytvořit samostatnou ryze československou jednotku v rámci srbské armády, ale kvůli zhoršující se situaci na frontě ke konci roku 1915 byly tyto snahy zhačeny.⁹³

Ke konci roku 1915 byla situace na frontě pro Srby vážná a museli se dát na ústup směrem na západ do Albánie a Černé Hory. S nimi putovali přes úzké horské cestičky i civilisté a zajatci.⁹⁴ Pochodu se účastnilo 50 000 zajatců, z nichž dvě pětiny tvořili Češi. Cesta přes zasněžené hory byla velice náročná a ustupující kolony za sebou zanechávaly povozy s nepotřebnou municí a zničenými děly, a především i spousty mrtvých. Celá polovina zajatců při pochodu zemřela. Ti, co přežili, byli následně posláni na italský ostrov Asinara, ale i zde jich mnoho zemřelo na různé nemoci, které se mezi zajatci šířily. Na ostrov se dostalo mnoho Čechů, kteří zde byli rozmístěni v zajateckých táborech. Někteří se zde následně rozhodli dobrovolně vstoupit do srbské armády a někteří se později přihlásili k transportu do Francie, kde se přidali k francouzské legii.⁹⁵

⁹² MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 242.

⁹³ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 194-198.

⁹⁴ PICHlíK, Karel, KLíPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 26.

⁹⁵ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 202.

5 Cenzura a pošta

Velký rozvoj a reformace poštovníctví přišel v druhé polovině 19. století. Po rakousko-pruské válce byly v roce 1867 vydány v Rakousko-Uhersku dopisnice, tedy otevřené korespondenční lístky. Důležitou událostí bylo o tři roky později vydání zákona o listovním tajemství rakousko-uherskou vládou. Dalšími novými změnami bylo v roce 1900 zřízení tzv. poštoven. Poštovní poštmistři, kteří dědičně vykonávali tuto pozici, již se státem nemohli uzavírat smlouvy a stát jim i přestal vydávat dědičná privilegia. Oni i jejich soukromý personál byl přesunut pod poštovní správu do stavu zaměstnanců. Díky hospodářskému růstu monarchie, zavedení těchto změn, zefektivnění poštovního systému a i díky zvyšující se vzdělanosti obyvatel se mohla pošta stát na konci 19. století masovým komunikačním prostředkem. Využívat ji mohl prakticky každý, což byl obrovský pokrok, když si uvědomíme, že na začátku novověku se jednalo pouze o malou skupinu lidí, jako byla šlechta a další elity, které poštu mohly využívat díky vzdělání a svým financím.⁹⁶

V novém poštovním systému ale polní pošta stála stranou a spadala pod vojenský úřad, který byl uveden v činnost pouze při manévrech či při vypuknutí války. Polní pošta a vše s ní spojené bylo označováno zkratkou c. a k., která znamená císařský a královský.⁹⁷

Po vypuknutí první světové války byla jako jedna z prvních věcí zavedena válečná cenzura, kdy byl ustaven Válečný dohlédací úřad, který dohlížel na cenzuru tisku, politickou cenzuru, která byla vedená civilními úřady, a vojenskou cenzuru, co vedli důstojníci. Dále měl úřad za úkol dohlížet na cenzuru dopisní a telegrafní. Cenzurním nejvyšším orgánem pro vojenské záležitosti byl Válečný tiskový stan. Pro dopisní cenzuru ve všech větších městech byly zřízeny na počátku války Cenzurní dopisní úřadovny. Ty kontrolovaly především korespondenci ze zahraničí, od zajatců a polní poštu. Úřadovny měly seznamy jmen podezřelých osob a jejich korespondenci a zásilkám měla být věnována

⁹⁶ SZAJKÓ, Vojtěch: *Železnice, pošta a telegraf rakouské armády v letech 1848-1914*. Praha 2017, s. 265.

⁹⁷ Tamtéž, s. 265 – 266.

zvláštní pozornost. Cenzura balíků se prováděla speciálně ve Vídni a ve Feldkirchu.⁹⁸

Korespondence nebyla jediným odvětvím, kterým se cenzura zabývala. Kvůli zavedení zákonů omezujících občanská práva, osobní svobody, jako svoboda slova a projevu, svoboda shromažďování a zavedení zákona rušící listovní tajemství, byla cenzura věcí, která se dotkla úplně každého v monarchii. Cenzurní opatření v Rakousko-Uhersku byla tvrdší než v ostatních evropských státech. Kromě korespondence byly kontrolovány telefonní hovory a byla zavedena i cenzura tisku. Ta se dělila na civilní neboli politickou, která spadala pod ministerstvo spravedlnosti, kde dohled prováděl válečný dohledací úřad a na vojenskou cenzuru tisku vykonávanou důstojníky v rámci tiskového stanu.⁹⁹ Všechny texty, články a noviny musely být předkládány k preventivní cenzuře. Po zavedení cenzurních opatření byla dána redakcím novin témata, která nesměla být v tisku zmiňována. V novinách tak během války nesmělo být například psáno o neúspěších na frontě, problémech v hospodářství a se zásobováním nebo o zatýkání.¹⁰⁰

⁹⁸ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 50 – 51.

⁹⁹ WÖGERBAUER, MICHAEL a kolektiv: *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní kultuře 1749-2014*. Praha 2015, s. 546 – 548.

¹⁰⁰ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001, s. 51.

6 Jaroslav Skuček za první světové války

6.1 Biogram Jaroslava Skučka

Jaroslav Alois Skuček se narodil 4. května 1893 v Lhotě Netřebě čp. 5 v tehdejší okrese Nové Město nad Metují. Jeho otcem byl Karel Skuček, chalupník z Netřeby, syn Josefa a Anny Skučkových z Netřeby. Jeho matkou byla Anna, dcera chalupníka Ignáce Denera z Chmeliště a Karoliny, rozené Petrové, ze Staré Hutě. Oba Skučkovi rodiče i on sám byli římskokatolického vyznání. Pokřtěn byl 6. května a jeho kmotrem stal se Alois Čtvrtečka.¹⁰¹ V dospělosti se Skuček živil jako rolník a po válce jako zedník.¹⁰²

Skuček byl uznán schopným vojenské služby v rakouské armádě odvodovou komisí v dubnu roku 1914. Povolán do služby byl 24. srpna téhož roku k 18. pěšímu pluku v Hradci Králové. Po výcviku byl poslán 15. listopadu na východní frontu, kde byl jako voják 7. prosince 1914 zajat v Srbsku. V zajetí roku 1917 projevil zájem přidat se k československým legiím a byl vybrán jako jeden z dobrovolníků k transportu na západní frontu do Francie. Žádost o vstup do československých legií si podal 12. května 1918, kdy zároveň podepsal v Le Mans listinu, jíž se zavázal „*se svou ctí, že na první zavolání budu státi k dispozici Československé Národní Radě v boji za osvobození československého národa.*“¹⁰³ Zapsán do stálého stavu 21. československého střeleckého pluku byl 2. června 1918.¹⁰⁴ Demobilizován byl 7. června 1920.¹⁰⁵

¹⁰¹ Matrika Zámorsk, sign. 6-6133, územní rozsah: Podbřezí, Skalka, Chábory, Lhota u Dobrušky, Masty, <http://88.146.158.154:8083/006-06133.zip>, k 20.1. 2021, str. 158.

¹⁰² Členská legitimizace – Nezávislá jednota československých legionářů

¹⁰³ VÚA-VHA Praha, Legionářský poslužný list, Listina Formulaire A.2

¹⁰⁴ VÚA-VHA Praha, Positions successives, Jaroslav Skuček, Ministerstvo Národní Obrany, kancelář, Československých legií - kartotéka

¹⁰⁵ VÚA-VHA Praha, Legionářský poslužný list, Demobilizační záznam

6.2 Císařský a královský 18. pěší pluk Hradec Králové

Po vypuknutí války a vyhlášení všeobecné mobilizace museli muži mezi dvaadvaceti a sedmatřiceti lety nastoupit k odvodům. Jednalo se tedy o mladé muže, kteří netušili, co je čeká. Válku, kterou si pamatovali jen jejich dědečkové, byla ta rakousko-pruská. Ta se odehrávala téměř před 50 lety, ale v Královéhradeckém kraji, odkud Skuček pocházel, byla mezi lidmi ještě poměrně v živé paměti. V českých zemích se při odvodech mísilo nadšení především ze strany českých Němců a skleslost ze strany Čechů. Avšak stéle přetrvávalo přesvědčení, že válka brzy skončí a že do konce podzimu jistě budou již doma.¹⁰⁶

Jaroslav Skuček žijící na Chmelišti u obce Dobré spadal pod krajské vojenské velitelství v Hradci Králové, kam byl v dubnu 1914 poslán k odvodům. Na vojnu nastoupil jako svobodný mladík netušící, co za nedlouho vypukne. Podle svého bydliště byl přidělen k císařskému a královskému 18. pěšímu pluku v Hradci Králové.¹⁰⁷

Historie 18. pěšího pluku sahá až do 80. let 17. století, kdy byl zřízen patentem císaře Leopolda I. Patří tak mezi jedny z nejstarších pluků armády Rakouska-Uherska, které byly založeny z důvodu příprav na válku s Turky.¹⁰⁸ Majitelem tohoto pluku se stal Leopold Lotrinský a své číslo osmnáct dostal roku 1769, které bylo přidělováno na základě postavení a významu majitele pluku v rámci monarchie. Nejprve byl pluk přidělený k Mladoboleslavskému kraji a od roku 1830 byl přemístěn do Královéhradeckého kraje se sídlem v krajském městě. Pluk byl doplňován z okresů Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou, Dvůr Králové nad Labem, Náchod a Nové Město nad Metují, pod které obec Chmeliště, kde Skuček žil, spadala.¹⁰⁹

¹⁰⁶ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 12.

¹⁰⁷ VÚA – VHA Praha, Demobilizační záznam Jaroslava Skučka.

¹⁰⁸ Stručná historie C.k. řádového pěšího pluku č.18. *Historický c. k. řádový pěší pluk č. 18*, z.s. [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.18irhk.cz/news.php?id=12>

¹⁰⁹ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 132.

Po začátku války bylo na konci července 1914 odvedeno 6 900 mužů a 130 důstojníků. Nato pak první týden v srpnu byli odtud vysíláni na východní frontu první vojáci. Dohromady do kasáren v Hradci Králové bylo odvedeno téměř 69 tisíc mužů za dobu války, ti byli poté posíláni na východní a následně na jižní frontu.¹¹⁰

Po povolání do služby 24. srpna 1914 musel Skuček nastoupit k výcviku do kasáren v Hradci Králové, tedy u již zmíněného císařského a královského pěšího pluku číslo 18.¹¹¹ Skuček po nástupu do kasáren a pak během celé války posílal domů dopisy a dopisnice. První dopis z jeho působení za války je již z 26. srpna 1914, který zaslal v obálce své dívce Anně Štěpánové, později po válce tedy Skučkové, z kasáren. Ve svých dopisech a lístcích Annu vždy oslovuje jako Andu.

„Nejmilejší Ando!

Přijmi ode mne první vřelý pozdrav z vojny. Dne 25. jsme vyjeli z Dobrušky o 6 ½ hodině odpolední a z Opočna ve 8 h. Tužil jsem, že Tě ještě uvidím, ale byla již tma, když jsme jeli kolem Čánky.¹¹² Již se asi za 3 roky neuhlídáme, neb jsem u 18. pěšího pluku v 2. batalionu a Fíra mně řekl, že za 3 neděle pojedeme do Bosny. Pro nedostatek času nemohu Ti více psát. Jindy více.

S tisícovým pozdravem,

Tvůj Jaroslav

Adresu ti napíšu později.

Psáno 26. v 11 h dopoledne.¹¹³

Tímto dopisem tedy začíná Skučkova válečná korespondence. Ze zaslanych dopisů z kasáren máme pouze tři, které jsou všechny adresované Anně. Co psali Skučkovi do kasáren z domova, nevíme, jelikož se z této doby žádný z dopisů jemu adresovaných nedochoval. Celkově nemáme mnoho dopisů, co Skučkovi přicházelo z domova v průběhu války, jelikož nebylo možné, aby si všichni

¹¹⁰ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 132.

¹¹¹ Potvrzení Ministerstva Národní Obrany, kancelář Československých legií

¹¹² Čánka je vesnice nedaleko za Opočnem pod Orlickými horami, kde se občas Anna vyskytovala u rolníka Holance.

¹¹³ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 26. srpna 1914

korrespondenci u sebe ponechal, když se musel jako voják, zajatec a později i jako legionář pohybovat nalehko a nemohl mít u sebe mnoho věcí. Zároveň mnoho dopisů mu nikdy nebylo doručeno, jelikož se ztratilo v obrovském množství polní pošty, které za války po Evropě kolovalo.

Druhým psaním, které své Andě poslal, je dopis ze 30. srpna 1914, kde jí z Hradce Králové píše:

„Často a častokráte si na Tě vzpomínám, kdy budu moci s Tebou mluvit. Myslel jsem, že ti budu moci navštívit v neděli odpoledne, ale nebude to možný, neb se nesmíme z Hradce vzdáliti. Milá Ando, kde jsou ty časy, když jsem byl svoboden jako ten ptáček v přírodě, ale teď jsem jako v kleci. Nemám se zle, prach nic jídla je dosti a legrace také i to cvičení mě baví, ale přece bych byl raději na svobodné noze. Ani mně nevěříš, jak dojat jsem posledně od Tebe odcházet přesvědčen o Tvé věrné oddanosti ke mně, za kterouž Ti upřímně děkuji. Vzpomínku po celou vojnu v srdci budu mít. Mám naději, že po čtyřech nedělích dostanu urlaub¹¹⁴ a že Tě budu moci navštívit, ale to od Tebe nežádám, neb bys s tím strávila mnoho času, neb vlaky jezdí nepravidelně. Já jsem jel do Hradce od půl sedmé hodiny večer do čtyř hodin ráno. V našich kasárnách jest také Josef Smola (z pole), s kterým mluvím každý den. Též švagr Wolf a Fr. Houmar ke mně chodí každý den na večer. Posud se mně ta vojna líbí, jen kdybychom nemuseli do Bosny, kam náš 2. batalion náleží a jak máme připovězeno. Prosím Tě, piš mi hodně a často, jsi-li zdráva, co jest nového atd. Vše mě potěší. Až budeš na Lomech, pošli mi správnou adresu, neb jsou tam Michlové dva. Rád bych ti psal více, ale již nic nevím, neb jsem celý pitomý. Zatím bud' s Bohem! Na shledanou! Srdečně Tě zdraví Tvůj upřímný Jaroslav. V Hradci Králové dne 30. srpna 1914“¹¹⁵

Tento dopis je zvláštní v tom, že v něm píše mnohem více poetičtěji než v dalších letech a používá až básnické formulace. I když se většině mladých mužů do války nechtělo, představovala pro ně jistě dobrodružství. Tito muži, kteří

¹¹⁴ Der Urlaub = dovolená.

¹¹⁵ Osobní korespondence Jaroslava Skučka ze 30. srpna 1914

žádnou válku nezažili, o ní měli zkreslenou až romantickou představu, a proto o ní zpočátku ve své korespondenci a svých denících píše s jistým nadhledem.

Z tohoto druhého Skučkova dopisu je patrné, že se mu v kasárnách dařilo dobře a že se tam o vojáky řádně starali. Dokonce se mu i vojna a cvičení líbila, ale z toho, že má odjet do Bosny, nadšený nebyl. Mohl za tím stát strach ze vzdálené a cizí země a z bojů na frontě.

Ruský legionář Antonín Matejsek, jehož paměti byly vydány, byl stejně jako Skuček v kasárnách v Hradci Králové u 18. pěšího pluku. Ve svých pamětech zmiňuje, že po příjezdu do kasáren dostali vojenské šaty a byli ubytováni v budově měšťanské školy, kde spali na slámě po třídách.¹¹⁶ Bylo to z důvodu, že kvůli mobilizaci a velkému počtu vojáků musely být uvolněny kapacity i v dalších budovách kromě kasáren. V řadě případů se jednalo o školy, které díky letním měsícům byly prázdné.¹¹⁷ Matejsek uvádí stejně jako Skuček, že se účastnili různých vojenských cvičení a že museli pochodovat v okolí Hradce Králové.

Další dochovaný dopis pro Annu je ze září 1914, kdy jí ještě píše z kasáren v Hradci Králové. Následné lístky, co máme, jsou až z půlky roku 1915 ze srbského zajetí. V posledním dopisu z výcviku píše: „*Píšu také Tvému bratru Františkovi,¹¹⁸ aby mne přijel v neděli navštívit, a zároveň ho též prosím, aby Tě vzal s sebou, bude-li Ti to možné. Rád bych s Tebou ještě mluvil, neb nevím, jak tady dlouho budu.*“

I Matejsek ve své paměti vzpomíná, že za ním přijela návštěva, která mu pozvedla náladu. Také jako Skuček netušil, za jak dlouho ho čeká odjezd na frontu, ale stále doufal v to, že k opravdové válce nedojde a že se celý konflikt urovná, ale skutečnost byla jiná.¹¹⁹

¹¹⁶ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 11

¹¹⁷ Tamtéž, s. 133.

¹¹⁸ František Štěpán, bratr Anny Štěpánové – dochoval se mu pouze 1 dopis z 20. 5. 1915 z Palance.

¹¹⁹ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 11.

Další zprávy o Skučkovi máme pak až ze srbského zajetí. Ještě před odjezdem na frontu byla 16. září 1914 pořízena fotografie Skučkovy čety. Jedná se o jedinou známou fotografii, na které je Skuček z období války (Obrazová příloha 1 Fotografie z kasáren z roku 1914.).

6.3 Skučkovo zajetí a vstup k legiím

Po ukončení výcviku byl v září Skuček poslán na balkánskou frontu, kde boje vypukly 12. srpna 1914, když přes hranici Bosny a Srbska přešla jednotka rakousko-uherské armády.¹²⁰ Druhý prapor císařského a královského 18. pěšího pluku, ke kterému Skuček patřil, byl poslán na frontu v Bosně do Nevesinje proti srbské armádě.¹²¹ Velitelem II. praporu byl Karel Schwanda.¹²²

V dokumentech z Vojenského ústředního archivu není uvedeno přesné zařazení Skučka, ale víme o něm z jeho korespondence, kde se zmiňuje, že bude poslán bojovat s druhým batalionem. Batalion je synonymum pro prapor. V Hradci Králové byl ještě I., III. a IV. prapor, ty měly být poslány stejně jako II. do Bosny, ale nakonec odjely k hranici s Ruskem do oblasti Haliče.¹²³ Josef Juza ve své knize o legionářích z našeho regionu u medailonku k Jaroslavu Skučkovi mylně uvádí, že byl poslán na ruskou frontu, kde byl v Karpatech zajat. Juza, který vycházel pouze z dostupných materiálů ve vojenském archivu, nemohl vědět, pod jaký prapor Skuček spadal, a proto se chybně domníval, že byl poslán se zbylými třemi prapory do Haličské oblasti. Díky této výchozí chybě je pak cesta Skučka za velké války v této knize mylně zasazena do Ruska.¹²⁴ I když v záznamu o přihlášení do legií je uvedeno, že byl zajat jako pěšák u 18. pěšího pluku 7. prosince 1914 právě v Srbsku.¹²⁵ Korespondence Skučka tedy dokládá,

¹²⁰ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 198.

¹²¹ *Pěší pluk č. 18* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Pesi-pluk-c-18-t47202>

¹²² KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 133.

¹²³ KULHAVÁ, Zdeňka a STEFAN, Libor: *Cesta legionáře kolem světa z paměti Antonína Matejska*, Pelhřimov 2017, s. 133.

¹²⁴ JUZA, Josef: *Českoslovenští. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 250.

¹²⁵ VÚA-VHA Praha, Kancelář legií-kartotéka.

že byl poslán na frontu s druhým praporem královéhradeckého pluku do Bosny, ale ještě téhož roku padl do srbského zajetí.

V Srbsku v prvním roce války se do zajetí dostaly tisíce Čechů z rakousko-uherské armády. První pokusy z počátku války ustavit jednotku z těchto českých zajatců, kteří by dobrovolně bojovali za stranu Srbska, nebyly využity.¹²⁶ Zároveň se Srbové k zajatcům nechovali právě vřele a nedělali rozdíly mezi Čechy a Rakušáky, protože všechny označovali jako „Švabi“ nebo „Austrijaki“. Roku 1914 během obou ofenzív rakousko-uherské armády a během obranných bitev byli zajatci přesouváni do vnitra Srbska, kde byli umisťováni do zajateckých táborů.¹²⁷

První dopisnice pro rodiče z války, která se dochovala, je právě ze zajetí z prosince 1914. V ní jim Skuček, oznamuje, že byl zajat, ale že je živý a zdravý.

„Nejmilejší rodiče!

Přijměte ode mne srdečný pozdrav, jsem chvála Bohů zdráv. Tímto lístkem Vám sděluji, že jsem v srbském zajetí ve městě Nišu.¹²⁸ Pozdravujte ode mne všechny přátele, sousedy i moji Andu. Přeji Vám všem veselé svátky. Já je však mítí nebudu. Ještě jednou Vás srdečně zdraví a líbá Váš syn Jaroslav. Vzpomínám moc na sestřičku Boženu. Buďte s Bohem. Na shledanou. Pište!“¹²⁹

Podobný osud stihl i Františka Doška z Jilma, který také padl do srbského zajetí a v pozdějších letech války vstoupil do československých legií ve Francii. Ve stáří nechal sepsat své vzpomínky, a i když si v nich již nevybavuje vše do detailu, je to cenný pramen, který dokresluje, co mohl zažívat v zajetí i Skuček. František Došek po svém zajetí šel také do Niše, kde byli nejdříve soustředěni v kasárnách, a vzpomínal, že tam na dvoře se nemohli skoro ani hnout, jelikož tam celkem bylo asi 60 000 zajatců. Najíst jim dali kousek chleba a špeku, ale až po práci, kdy nejdříve pytlovali seno. Ubytování byli v prázdné škole vedle kostela,

¹²⁶ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 24.

¹²⁷ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 25.

¹²⁸ Niš, město na jihovýchodě Srbska.

¹²⁹ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z prosince 1914 z Niš.

odkud je každý den Srbové odvedli na stavbu mostu. V zajetí byly náročné podmínky, a k tomu v Srbsku ještě během války vypukla epidemie tyfu, která sužovala vojáky i zajatce. Došek uvedl, že prakticky každý den ráno se jeden ze zajatců již neprobudil. Nebožtíka pak museli vynést ven na dveřích a venku ho zakopat. Ukládali je však do mělkých hrobů, kdy jim ještě ven trčely nohy, takže je pak prasata vyhrabala a sežrala.¹³⁰

Skuček byl z Niš následně přesunut do zajateckého tábora v Palance u Bělehradu. Veškerá korespondence zajatců se kontrolovala a popřípadě cenzurovala, totéž platilo i pro obyčejné vojáky na frontě, kteří nesměli sdělovat informace týkající se jejich pozic a plánovaných útoků. Ze svého zajetí tedy musel psát otevřené poštovní karty, tzv. dopisnice, které následně musely projít cenzurou. První lístek, který byl podroben zásahu cenzury, byl z března 1915. v němž byla zaškrtnána jedna věta barevnou pastelkou. Věta se opravdu stala nečitelnou a my bohužel nevíme, co nevhodného Skuček napsal.¹³¹

V daném psaní rodičům sděloval, že jim poslal již několik dopisů, a prosil je v něm o zaslání peněz, které v zajetí velmi potřebuje. Následná věta je zcela zaškrtnaná a nečitelná po cenzurním zásahu. Lístek dále pokračuje, že měl již třikrát zápal plic a že se cítí velmi slabě a píše „... *nevím, jestli své kosti zde nesložím.*“ Na konci dopisnice se loučí „*Přijměte ještě jednou srdečný pozdrav snad poslední.*“¹³²

Tyto zprávy jasně ukazují, že Skučka již opustilo jakékoli nadšení z války a i optimismus. Je z nich cítit pocit blížící se smrti kvůli jeho špatnému zdravotnímu stavu. Ale Skuček se za nedlouhou dobu uzdravil a ze zajetí i z války se pak domů vrátil. Jelikož nemohl psát o poměrech v zajetí, objevují se na konci jeho dopisů často formulace ve smyslu, že více psát nemůže a že doufá, že jim někdy osobně bude moci vyprávět vše, co v zajetí zažívá.

¹³⁰ DOŠEK, František a Hana TOMEŠOVÁ. *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012, s. 15.

¹³¹ Obrazová příloha 3 Lístek z března 1915 ze zajetí rodičům

¹³² Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 24. března 1915.

Dále ve svých dopisech rodinu žádal, aby mu psali, kdo z kamarádů zemřel, že se to může psát, a opětovně se v několika dopisech ptal, jestli nevědí něco o Františku Hartmanovi. S Hartmanem byl v linii a netušil, jestli útok přežil, Hartman však v květnu 1915 psal Karlu Skučkovi, tedy otci Jaroslava, ze Záložní nemocnice červeného kříže v Praze, že měl zraněnou ruku, ale že už se zotavuje.¹³³

V dopise z května 1915 psal Skuček domů, že se těší na „...*toužené očekávané slovo mír*“. V tomto psaní je již optimističtější a plný naděje a píše „*opět se těším ze života...*“.¹³⁴ Za jeho zlepšením psychického stavu pravděpodobně stál jeho zdravotní stav, jelikož podle zpráv, co psal domů, se zotavil ze tří horeček, a i z tyfu. Za války v Srbsku bylo několik vln epidemie skvrnitého tyfu a zemřely na něj desetitisíce zajatců, vojáků a civilních obyvatel.¹³⁵ Dále informuje rodiče o tom, že se mu zhojilo zranění. O tomto zranění ale podrobnější informace nejsou, ale v dopise pro Marii Štěpánovou, sestru Anny Štěpánové, z června 1915, píše „...*já vím, jak kulka pálí, když trefí.*“¹³⁶ V lístku Marii i psal, že lituje jejího bratra Františka¹³⁷, který má být také poslán na frontu.

Na poštovní kartě, kterou zaslal Anně v červenci 1915, jí píše, že od ní obdržel první lístek do zajetí, a žádá ji, ať mu píše nejméně jednou týdně. Nejenom Annu, ale i rodiče na konci svých psaních prosí, aby mu co nejvíce psali. Musíme si i uvědomit, jak asi náročné pro něj bylo, když byl v zajetí již 5 měsíců, zprvu byl na tom zdravotně velmi zle a myslel si, že tam zemře, a přitom neobdržel ani jeden jediný dopis z domova. Právě spojení s rodinou a blízkými udržovalo morálku na frontě. V dopise pro Annu píše, že dopis od rodičů, co psali v lednu, mu přišel až v květnu.¹³⁸ Od léta 1915 Jaroslava ve svých dopisech opouští pesimismus, a to jak kvůli jeho uzdravení, tak díky zprávám z domova a kontaktu se svými blízkými, to mělo největší vliv na jeho psychiku.

¹³³ Osobní korespondence Karla Skučka z května 1915.

¹³⁴ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 25. května 1915.

¹³⁵ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 198.

¹³⁶ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 21. června 1915.

¹³⁷ František Štěpán, bratr Anny Skučkové, rozené Štěpánové, v první světové válce padl.

¹³⁸ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 19. července 1915.

Samozřejmě i v zajetí musel Jaroslav Skuček pracovat. Podle zpráv zaslanych domů byl po nějaký čas „bolničářem“ a staral se o nemocné srbské vojáky, tam se naučil srbsky a i díky znalosti jazyka mu bylo v zajetí o trochu lépe, když se mohl domluvit.

„V Palance dne 17.8.1915

Nejmilejší rodiče!

Přijměte ode mne nejsrdečnější pozdrav a vzpomínku na Vás. Jsem zase bolničář, posluhuji srbským nemocným vojníkům. Pište mi, zdali dostáváte ode mne lístky. Já nemám tak, co psáti, to víte, že to nejde. Srdečně Vás zdraví Váš syn Jaroslav. “¹³⁹

Jedná se o poslední dochovanou zprávu rodičům ze srbského zajetí. Následný půlrok od něj nemáme žádnou korespondenci. Domů pak píše až v únoru 1916 z nového místa zajetí na italském ostrově Asinara. Tento ostrov byl prakticky pustý a byli sem přesunuti zajatci kvůli změnám na frontě. Tisíce českých zajatců byly na ostrově rozmístěny do zajateckých táborů. I na ostrově se dále šířil tyfus a cholera a zemřelo zde mnoho zajatců.¹⁴⁰ Dříve než se ale nalodili, museli k moři ujít dlouhou strastiplnou cestu. Dlouhá kolona civilistů, vojáků a zajatců putovala přes zasněžené hory a v mrazivém počasí vysílením mnoho z nich zemřelo.¹⁴¹

František Došek ve svém vyprávění vzpomíná, že přes albánské hory trval ústup nejméně měsíc. A uvádí, že šli „*Bez chleba, beze všeho... Místama byl sníh, jako je tady dneska, takovejch 30 centimetrů, ty kluci byli bosí, jen nějaký hadry měli na nohách a v tom šli, člověče, to byli rozbitý na flanděry, že jo. To cestou toho leželo, těch našich vojáků, Rakušáků, posetá celá Albánie byla.*“¹⁴² Dále Došek vzpomíná, že jídlo neměli žádné, a tak například při cestě v jedné vesnici ukradli cibuli, co byla pověšená a sušila se v prvním poschodí jednoho domku.

¹³⁹ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 17. srpna 1915.

¹⁴⁰ MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017, s. 202.

¹⁴¹ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 26.

¹⁴² DOŠEK, František a Hana TOMĚŠOVÁ. *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012, s. 21.

Jedli ji syrovou nebo si ji někdy uvařili a sám Došek tvrdí, že nic jiného k jídlu neměli a že mu zachránila život, jinak by k moři nedošel.¹⁴³

I Dana Kořínková vzpomínala na vyprávění o svém dědečkovi Jaroslavu Skučkovi, jak musel jako zajatec ustupovat přes Albánii, a vybavuje si, jak jí otec vyprávěl, že během ústupu Skuček a tedy i všichni ostatní zajatci trpěli velkým hladem. Jednou si všimli zatoulané ovce, a tak ji zabili a její krev vypili.¹⁴⁴

Na ostrov Asinaru byli zajatci dopravováni Italy lodí. František Došek uvádí, že na ni museli vylézt po žebříku, ale jak byl po dlouhé cestě zesláblý, myslel si, že to nezvládne. Ale Italové se o ně mnohem lépe starali než Srbové a měli s nimi i větší soucit. Na lodi dostali kafe a k jídlu žemle. Všem dali nové ošacení a boty, staré oblečení pak naházeli do moře. Avšak každý den při plavbě někdo zemřel. Většinou když se ráno museli seřadit na palubě, v podpalubí se našel někdo mrtvý. Těla pak byla vynesena nahoru a hozena do moře.¹⁴⁵

Skuček plavbu přežil a dostal se do italského zajetí na Asinaru. Svým rodičům pak odtud napsal otevřený dopis, že by jim chtěl říct o tom, jak se dostal do italského zajetí, ale nemůže, ale že je tam se Šabatou z Dobrušky. Později tomuto Šabatovi přišel dopis, že domů do Dobrušky přijel Valášek, který byl také u 18. pluku v srbském zajetí, a ať se u něj rodiče staví, aby jim pověděl, co se tam dělo.¹⁴⁶

Jaroslav otcí i psal, že o něj má strach, aby nemusel i on na vojnu.¹⁴⁷

Italské zajetí podle mého názoru hodnotí příznivěji, jelikož v Srbsku ještě před zimou neměl boty a z Itálie píše, že je „v pořádku ošacený a na přikrytí máme dvě pokrývky“.¹⁴⁸ V dopise z 15. června psal:

„Drazí rodiče!

¹⁴³ Tamtéž, s. 22.

¹⁴⁴ Vyprávění vnučky Jaroslava Skučka Dany Kořínkové, originál v jejím vlastnictví.

¹⁴⁵ DOŠEK, František a Hana TOMEŠOVÁ. *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012, s. 24.

¹⁴⁶ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 14. dubna 1916.

¹⁴⁷ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 23. února 1916.

¹⁴⁸ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 14. dubna 1916.

Přijměte ode mne ponejprv srdečný pozdrav a milou vzpomínku na Vás. Jsem chvála Bohu zdrav a těší mne, že jste i vy zdraví. Do dne 14.6. jsem od Vás obdržel pět lístků a dvakrát peníze. Jest mi zde na tom pustém ostrově moc dlouhá chvíle. Jiného zde není viděti než hory a moře. Do moře se chodíme často koupati a práti prádlo. Pište mi, jak se máte, co děláte? Pište mi též, kteří kamarádi jsou mrtvi. To se psáti může, vždyť to jiným dochází. Více nemám co psáti.

Buďte s Bohem na shledanou Váš syn Jaroslav

Asinara 15.6.1916¹⁴⁹

Z Itálie od něj nemáme již žádné další dopisy. Ostrov, jak psal, byl doopravdy pustý, nebyla zde ani žádná říčka, ze které by získávali pitnou vodu. František Došek vzpomíná, že pro vodu museli chodit k vysoké skále, kde když přšelo, stékala po skále voda, kterou pod ní z bahna nabírali. Celý ostrov byla pustina a zajatci zde pak spali pod plátěnými stany.¹⁵⁰

Na ostrově Asinara byl Skuček od února do srpna roku 1916. Pak byl lodí poslán do Francie, kde si později podal přihlášku do legií. Anně v srpnu 1916 psal z Francie, jednalo se prý již o druhý dopis odtamtud. Z Asinary odpluli lodí 17. července, den nato se vylodili ve Francii a jeli tři dny vlakem do Svatého Aubinu. Ve Francii byli umístěni do dřevěných domů, které byly obehnané ploty z ostnatých drátů. Do práce chodili v 5 hodin ráno, na oběd přišli o půl 12. a o půl 2. šli opět do práce až do 6 hodin.¹⁵¹

I když byl Skuček stále prakticky v zajetí, cenzura zde byla již shovívavější. Jaroslav se tak ve svých dopisech více rozepisuje a popisuje svůj každodenní život. V březnu 1917 píše Anně ze Svatého Martina, že byl z města přesunut na venkov, a to asi 30 km od Rouenu na sever. Bylo jich tam dohromady 15, z nichž pět bylo Čechů, pět Srbů a pět Maďarů. V domě bydleli po pokojích v pěti. Měli tam i kuchařku, která jim každý den ráno vařila kávu. Každý den pracovali u jiného sedláka a někdy například pracovali u jednoho barona, kde třeba štípali

¹⁴⁹ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 15. června 1916.

¹⁵⁰ DOŠEK, František a Hana TOMEŠOVÁ. *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012, s. 26.

¹⁵¹ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 27. srpna 1916.

dříví. Spolu s odjezdem na venkov a prací po sedlácích se zvýšila úroveň jejich života v zajetí, sám uvádí, že se k nim lidé chovají laskavě a že zde již má dostatek jídla, a dokonce má i pravidelně maso.¹⁵²

V květnu 1917 Anně psal, že mu za ten rok od ní přišly pouze dva dopisy, a divil se, že mu tak málo píše, a žádá ji, aby si udělala čas a poslala mu nějaký lístek. Už to zanedlouho budou tři roky, co bude mít odsloužené. Avšak pesimisticky hodnotí, že válka asi brzy neskončí a on že se domů jen tak brzy nedostane, uvádí, že věří, že se vrátila doba, kdy se sloužilo i 14 let.¹⁵³

Následně podle záznamů si 12. května 1918 podal žádost o přijetí do legií a byl do nich zařazen 2. června 1918 k 21. střeleckému pluku československé legie ve Francii. Následně byl pak poslán 10. června do tábora v Darney.¹⁵⁴

Dlouhou dobu nepsal Anně, ani domů rodičům, v následovném lístku pro Annu uvedl, že netuší, co stojí za tím, že se mu domů nechce psát. Důvodem mohlo být i to, že co by chtěl psát, tak nesmí. Poslední dopis, který od něj z ciziny máme a dochoval se, poslal Anně 30. září 1918 z Francie.

„Drahá Andulko!

Přijmi ode mne nejprve můj nejupřímnější pozdrav a vřelé políbení. Obdržel jsem od tebe zase dopis, který mě velice potěšil. Jest pravda, že jsem ti dlouho nepsal, ale na každý tvůj dopis jsem odepisoval. Nehněvám se na Tebe, vždyť nemám proč. Z domova mně někdy Boženka¹⁵⁵ napíše pozdrav od Tebe a více nic. Já teď ani domů mnoho nepíši a ani nevím sám proč. Že jsem zdrav a mám se dobře, jiného nemám co psát. Co bych chtěl psát, to nesmím. K Tobě, drahá Ando, chovám stále stejnou lásku, jak když jsme se naposledy rozešli, a jediná moje touha je, bychom mohli spolu žít. Zdali vzpomínáš na ty krásné večery, které jsme prožívali spolu? Já na ně vzpomínám často a často. Lépe by bylo, kdybych mohl zapomenouti v této dáli, ale nemohu. Každý párek, každý krásný večer mi

¹⁵² Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 18. března 1917.

¹⁵³ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 10. května 1917.

¹⁵⁴ VÚA-VHA Praha, Positions successives, Jaroslav Skuček, Ministerstvo Národní Obrany, kancelář Československých legií - kartotéka

¹⁵⁵ Božena Skučková z Chmeliště, sestra Jaroslava Skučka a přítelkyně Anny Štěpánové.

*připomíná krásné dávno minulé doby. Však do těch dob nám ještě asi mnoho těžkých chvil přijde. Tím radostnější shledání. Prosím Tě, jakmile změníš pobyt, ihned mi piš! A hodně často. Budu Ti psát častěji, neb budu mít více času. Pozdrav Tvým sestrám, rodičům, Maršíkom a všem ostatním. Tvůj věrně milující Jaroslav.*¹⁵⁶

V tomto dopisu Anně poprvé píše opravdu jako své milé, v předchozích psaních píše více formálně a neosobně. Tento dopis působí více důvěrně a láskyplně. A i přes dlouhou dobu, co se neviděli, ji ujišťuje o svých citech, a dokonce se poprvé v dopisech vyjadřuje o svém záměru, že by se s ní chtěl po příjezdu z války oženit. Podobné vyznání lásky v předešlých dopisech vůbec nejsou. Je otázkou, co za jeho vyjádřením citů stálo, pravděpodobně mohl odpovídat na její dopis, který se nám však nedochoval. Jedná se však o poslední dopis z ciziny a poslední z toho roku.

Ještě na konci léta 1918 nikdo z generálů, ani předních politiků Dohody neočekával konec války dřív než na jaře dalšího roku. Předpokládali, že k poražení Německa bude potřeba ještě mnoha úsilí. Ke konci září však došlo na frontě ke zrychlení a situace se začala měnit. Dne 18. října 1918 Woodrow Wilson informoval Vídeň, že Spojené státy americké uznávají Československou národní radu a že národy Rakouska-Uherska mají právo na to se samy vyjádřit ke své samostatnosti. Když odpověděl ministr zahraničí Gyula Andrássy souhlasnou nótou 28. října 1918, bylo to v Čechách pochopeno jako kapitulace. Následně Národní výbor převzal moc a vydal svůj první zákon, kterým se ustanovil samostatný československý stát.¹⁵⁷ Avšak na frontách boje stále probíhaly. Na tu francouzskou byl poslán 21. a 22. střelecký pluk, které se skládaly ze zajatců. K 21. střeleckému pluku byl tedy přidělen i Skuček, pro ně válka skončila až 11. listopadu 1918 po podepsání příměří s Německem.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 30. září 1918.

¹⁵⁷ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 193-194.

¹⁵⁸ PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996, s. 195.

Konec války však Skuček prožil v nemocnici, kam byl 6. listopadu 1918 umístěn se zraněním hrudníku. Následně byl 21. prosince převezen do jiné nemocnice, kde setrval až do 9. ledna 1919. Sanitárním vlakem byl pak poslán 15. ledna 1919 domů do již samostatného Československa.¹⁵⁹

Další dopisy, které od Skučka máme, jsou až z roku 1919, kdy v únoru poslal Jaroslav rodičům lístek z Vojenské péče červeného kříže ve Ferdinandových kasárnách v Praze, a uvádí, že 22. února přijede na měsíc domů.¹⁶⁰ Zcela poslední dopis z období 1914 – 1920 je z října 1919 z Čáslavi pro Annu, kdy den před tím tam přijel z Dobrušky, jelikož byl na návštěvě doma. Mnoho jeho kamarádů bylo již doma a i on doufal, že se brzy vrátí domů již natrvalo. Psal, že on jako narozený v roce 1983 má být demobilizován¹⁶¹, a podle záznamů byl demobilizován 7. června 1920.

Tím končí informace, které o něm víme z jeho korespondence, kterou za války posílal domů svým rodičům a své dívce. Tato osobní korespondence, i když se dochovala pouze část, nám přibližuje každodennost za války jednoho obyčejného vojáka. V rámci ní se promítají myšlenky a názory autorů a my můžeme pozorovat, jak se postupně měnily, především vidíme vystřízlivění z války a jak se měnily naděje z jejího brzkého ukončení.

6.4 Skučkův život po první světové válce

Krátce po návratu domů si 16. října 1920 vzal Annu Štěpánovou, se kterou si po celou dobu války dopisoval. Společně žili na Chmelišti číslo 5. V následujícím roce se jim narodila 2. března dcera Vlastimila. Spolu pak měli ještě syna Slavomíra Jaroslava Skučka, který se narodil 3. prosince 1922 na Chmelišti.¹⁶²

¹⁵⁹ VÚA-VHA Praha, Positions successives, Jaroslav Skuček, Ministerstvo Národní Obrany, kancelář Československých legií - kartotéka

¹⁶⁰ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 18. února 1919.

¹⁶¹ Osobní korespondence Jaroslava Skučka z 17. října 1919.

¹⁶² Křestní list Slavomíra Jaroslava Skučka z 18. dubna 1926.

Po válce se Skuček živil jako zedník.¹⁶³ Jaroslavu Skučkovi bylo 7. července 1926 předáno jeho otcem Karlem Skučkem hospodářství a tedy i dům na Chmelišti číslo 5, kde žil.¹⁶⁴

Během německé okupace roku 1942 pomohl Jaroslav Skuček dvěma francouzským zajatcům, kteří utíkali z Kladska. Díky jeho působení ve Francii za první světové války uměl francouzsky a společně s Jaroslavem Kovářem a profesorem Josefem Pohlem z Prahy, který byl v Dobrém číslo 53 na dovolené ve svém rodném domku, zajatce na útěku vybavili kompasem a dalšími nejnnutnějšími věcmi k další cestě. Jejich cílem bylo Švýcarsko, ale jestli se jim tam podařilo dojít, se neví.¹⁶⁵

I když se Skuček z první světové války vrátil domů živý, tak si během války a především v době zajetí prošel mnoha strastmi, které se podepsaly na jeho zdraví. Doufal, že se dožije porážení Německa, což se mu splnilo, ale téhož roku 1945 ve věku 55 let zemřel.¹⁶⁶ Je pochován v rodinné hrobce na hřbitově v obci Dobré.

¹⁶³ Nezávislá jednota československých legionářů, členská legitimace Jaroslava Skučka.

¹⁶⁴ PAŠTA, Jan: *Chmeliště*. 1988. Dostupné z: Archiv Vlastivědného muzea Dobruška, XVI/333 K 326, s. 194.

¹⁶⁵ Pamětní kniha obce Dobré, s. 176-177.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 204.

7 Vzpomínky na vyprávění o Jaroslavu Skučkovi

7.1 Vyprávění vnučky Jaroslava Skučka

Dcera Slavomíra Skučka (3.12. 1922 - 14. 1. 2002) Dana Kořínková vzpomíná na vyprávění svého tatínka o svém dědečkovi Jaroslavu Skučkovi. Tyto vzpomínky mi 3.ledna 2022 sepsala.

„1. světová válka začala útokem Rakouska-Uherska na Srbsko, kde byl zavražděn následovník trůnu r. 1914. Zdraví muži byli vysláni na vojnu. Mladý Jaroslav Skuček nastoupil na nádraží v HK.¹⁶⁷ Tak začala pro mladého svobodného chlapce Jaroslava dlouhá cesta, která začala roku 1914 odjezdem na srbskou frontu. Musel opustit rodiče, sourozence a milovanou Aničku. Nebyl nadšen bojovat proti slovanským národům, a tak přešel do zajetí (nechal se zajmout).

V roce 1915 se srbská armáda zhroutila, a tak následovala jedna z největších tragédií velké války – ústup přes albánské hory za strašných veder s minimálními zásobami. Prý vyprávěl, že měl takový hlad, že zabil ovci a vypil její krev, aby přežil. Jako zajatec skončil na nehostinném ostrově Asinara v Jaderském moři (tuším, že to patřilo k Itálii).

V roce 1918 vstoupil tam do formující se československé armády. Účastní se bojů na západní frontě a je raněn střepinou do srdce. Byla mu vyňata, ale následky si nesl do konce života (zemřel r. 1945 – dočkal se osvobození). Jako legionář (francouzský) se zasloužil o to, že dnes můžeme se nazývat Čechy, a ne Němci nebo Rakušany. Byl vlastencem. Když vstoupil do boje, nemohl vědět, jak to dopadne.

Vrátil se v r. 1920, oženil se a zplodil 2 děti.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Hradec Králové.

¹⁶⁸ Originál výpovědi v držení Dany Kořínkové.

7.2 Dopisy od rodinného přítele Ing. Jana Pašta se vzpomínkami na vyprávění Skučka

Krátce po vydání knihy *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou* od doktora Josefa Juzy se na Skučkovu rodinu obrátil jejich přítel inženýr Jan Pašta. Pašta v roce 2001 napsal ze Zábřehu dopis Slavomíru Skučkovi, synovi Jaroslava Skučka, s tím, že si zakoupil všechny 3 díly oné publikace. V ní je uveden pouze jeden legionář s příjmením Skuček. Pašta, jak ve svých dopisech uvedl, se rozhodl kontaktovat svého přítele z mládí, jestli se má opravdu jednat právě o otce Slavomíra Skučka.¹⁶⁹

Ve svých dopisech Jan Pašta uvedl mimo vzpomínek na vyprávění od Jaroslava Skučka i informace o sobě, svém studiu a svých zážitcích. Pašta se narodil na Chmelišti 25. října 1918 jako nejmladší z pěti dětí. Mezi lety 1924 a 1931 navštěvoval jednotřídku v obecní škole v Rovném, které stejně jako Chmeliště spadá pod obec Dobré.¹⁷⁰ Pašta mezi lety 1931 a 1938 navštěvoval reálnou školu v Kostelci nad Orlicí a od roku 1938 studoval Vysokou školu lesního inženýrství v Praze, kde bydlel na Masarykově koleji. Když 17. listopadu 1939 byly uzavřeny vysoké školy, byl Pašta v noci po přepadení vysokoškolských kolejí s více než tisícovkou dalších studentů poslán do německého koncentračního tábora Sachsenhausen.¹⁷¹ Propuštěn z tábora byl 20. dubna roku 1942 a do konce války pracoval v zemědělství jako dělník. Po konci války odjel do Prahy a svá studia dokončil v říjnu 1946. Následně se odstěhoval na Moravu a od roku 1947 žil v Zábřehu.¹⁷² Pašta se stal významnou osobností obce Dobré a sepsal její historii i historii Chmeliště. Jan Pašta zemřel v 90 letech 5. listopadu 2008 v Zábřehu na Moravě.¹⁷³

Pašta v mládí žil však na Chmelišti u Dobrého. Ve svém dopise pro Slavomíra Skučka z 5. června 2001 vzpomínal, že se u nich doma často Jaroslav Skuček

¹⁶⁹ Dopis z 5. června 2001

¹⁷⁰ Dopis z období ledna až března 2002 pro paní Danu Kořínkovou

¹⁷¹ Dopis z 5. června 2001

¹⁷² Dopis z období ledna až března 2002 pro paní Danu Kořínkovou

¹⁷³ Slovo starosty, r. 2008 str. 9 dostupné z:

<https://www.obecdobre.cz/file.php?nid=914&oid=7442574>

stavoval a vyprávěl jim své zážitky z první světové války. Pašta se zmiňoval, jak Skuček již jako zajatec musel ustupovat v zimě se srbskou armádou přes Albánské hory, kdy i jednou rychle zabili zatoulané tele, které rozřezali a odnesli. Dále psal, že si i vybavuje vyprávění o tom, jak byl Skuček do Francie poslán lodí, a příběhy o bojích s Němci. Uvedl ale i příběh z období druhé světové války, v roce 1942, když se Pašta vrátil z koncentračního tábora, tak Josef Štencl ze Strakovce číslo 18, jedná se o název lesa a luk u obce Dobré, přivedl uprchlíky, kteří utekli ze zajetí v Kladsku a měli namířeno do Švýcarska k Jaroslavu Skučkovi, protože Štencl rozpoznal, že mluví francouzsky, a Skuček po působení ve Francii francouzsky uměl. Za pomoci pana učitele z Dobrého Jaromíra Kováře je na cestu vybavili kompasem.¹⁷⁴

Pašta se v závěru dopisu pozastavoval nad tím, že informace, které Juza ve své knize uvádí, musí být buď chybné, nebo že by se mohlo jednat o nějakého bratrance Jaroslava Skučka. Základní informace jako datum a místo narození nebo zařazení do francouzské legie, co Juza ve své publikaci uvádí k Jaroslavu Skučkovi, však odpovídají. Takže se opravdu jedná o Jaroslava Skučka, narozeného 4. května 1893 na Lhotě Netřebě u Podbřezí.¹⁷⁵

Další dopis, který se zachoval od Pašty, je již adresovaný pro Danu Kořínkovou a byl i odpovědí na její zprávu o smrti jejího otce Slavomíra Skučka, který zemřel 14. ledna 2002. V něm uvedl Pašta informace o sobě a své rodině, ale věnoval se i zmínce o Jaroslavu Skučkovi v Juzově knize. Pašta, díky své badatelské práci při psaní knihy o historii Chmeliště, navštěvoval archiv v Rychnově nad Kněžnou a osobně se zde seznámil s doktorem Josefem Juzou. Pašta se rozhodl objasnit nesrovnalosti mezi medailonkem v knize od Juzy a skutečným působením J. Skučka. I když nemáme žádný dopis, co napsala rodina Skučka Paštovi, tak v tomto psaní Pašta přepsal část dopisu z 29. května 2001 od Slavomíra Skučka. Zde mu Skuček děkoval za dopis a psal, že všechny tři části knihy také vlastní jeho vnuci a že chybných informací v ní si je vědom, protože jeho otec Jaroslav Skuček nebyl zajat v Rusku, ale v Srbsku nebo že nepůsobil po válce na Slovensku, jak Juza nesprávně uvádí.

¹⁷⁴ Dopis z 5. června 2001

¹⁷⁵ Dopis z 5. června 2001

Ve třetím svém dopise z 3. března 2002 Pašta Daně Kořínkové objasňoval, že zprvu si myslel, že zmínka o Jaroslavu Skučkovi v knize *Čsl. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou* není o něm, protože neznal rok jeho narození.¹⁷⁶ Po dopise od Slavomíra Skučka z 5. června 2001 byl ujištěn, že se jedná o daného Skučka. Pašta již ten rok Skučkovi nenapsal, ani se za ním v Dobrém nezastavil, ale rozhodl se objasnit nesrovnalosti. Nevyřešeným problémem ale bylo, z čeho Juza čerpal.¹⁷⁷ Paštovým cenným pramenem bylo potvrzení od Ministerstva národní obrany, že Skuček byl od 12. května 1918 střelcem u 21. československého pluku francouzských legií. Pašta upozorňoval, že v prvním svazku knihy Juza v kapitole o srbské legii na straně 269 píše, že na podzim roku 1915 srbská armáda asi s padesáti tisíci zajatců, z nichž polovinu tvořili Češi, ustupovala přes Albánii. Během tohoto pochodu směrem k moři více než půlka českých zajatců zemřela. Přeživší váleční zajatci byli transportováni do zajateckých táborů v Itálii a část poslána do Francie na nucené práce. Dále Pašta zmiňoval záznam z května až června roku 1916, kdy po neúspěšných bojích v Albánii byla Francie srbskou stranou požádána o přesun zajatců do zajateckých táborů na francouzském území.¹⁷⁸ Tyto údaje již odpovídají vyprávění Skučka.

Již Slavomír Skuček se rozhodoval, jestli nemá kontaktovat autora knihy a upozornit ho na chyby v medailonku svého otce, ale pravděpodobně tak neučinil.¹⁷⁹ V posledním dopise pro Danu Kořínkovou Pašta píše, že až prostuduje další doklady i sepsané své vlastní vzpomínky, obrátí se na Juzu a upozorní ho na nesrovnalosti.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Dopis z 3. března 2002

¹⁷⁷ Dopis z období ledna až března 2002 pro paní Danu Kořínkovou

¹⁷⁸ Dopis z 3. března 2002 srov. JUZA, Josef: *Českoslovenští. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998. s. 269 – 270.

¹⁷⁹ Dopis z období ledna až března 2002 pro paní Danu Kořínkovou

¹⁸⁰ Dopis z 3. března 2002

8 Závěr

V této práci jsem se zaměřila na válečnou korespondenci Jaroslava Skučka. Podle kontextu jednotlivých dopisů víme, že nám jich poměrně mnoho chybí, můžeme jen doufat, že se třeba někde jednou objeví. Přestože tato osobní korespondence není rozhodně kompletní, zprostředkovává zajímavý vhled do každodenního života jednoho obyčejného muže za velké války. Díky ní jsme mohli sledovat osud Jaroslava Skučka během války a mohli jsme i pozorovat, jak se v průběhu několika let měnily jeho postoje k válce, životu a domovu. Například období pesimismu a myšlenky blízké smrti vystřídaloby období naděje a víry v brzký konec války.

Protože dopisy podléhaly cenzuře, nemohl v nich Skuček často psát, co v zajetí či na frontě zažívá. Kde jsem tedy neměla dostatek informací z jeho korespondence, doplnila jsem prázdná místa na základě vydaných vzpomínek a paměti vojáků, zajatců a legionářů, kteří zažívali podobný osud jako on.

Během svého bádání jsem zjistila, že zmínka o Skučkovi a jeho osudech za války je pouze v jediné vydané knize, a to v *Českoslovenští legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou* od Josefa Juzy. V ní je však mylně uvedeno, že byl Skuček zajat v Rusku, a do Francie, kde vstoupil do legií, se dostal přes Velkou Británii. Podařilo se mi však zjistit důvod, proč Juza učinil tento vážný omyl. Problém nastal hned na začátku Skučkova medailonku, kdy se autor domníval, že byl poslán do Ruska s 18. pěším plukem. Několik praporů tohoto pluku tam skutečně mířilo do oblasti Haliče, ale II. prapor císařského a královského 18. pěšího pluku v Hradci Králové, ke kterému byl Skuček přidělen, byl jako jediný poslán do Bosny bojovat proti Srbům.

Podařilo se mi dále zjistit, že rodinný přítel Skučkových Jan Pašta si také mylných informací v medailonku Jaroslava Skučka všimnul a rozhodl se kontaktovat tehdy žijícího syna Jaroslava Skučka Slavomíra a následně i autora knihy Juzy, aby ho upozornil na nepřesnosti. Z tohoto důvodu jsem ho já nekontaktovala, jelikož byl již tedy upozorněn na chybné informace. Nespojila

jsem se s ním i z důvodu, že se jedná již o 78letého seniora. Kniha navíc vyšla pouze v prvním vydání.

Jedním z mých dalších cílů bylo zjistit motivaci vstupu do legií. Ta se mi podařila vysledovat jak u dobrovolníků, co žili v cizině a vstoupili do legií ve Francii a Rusku hned na začátku války, tak i u těch, co se přidali k legiím ze zajetí. Motivaci u dobrovolníků, kteří se do československých jednotek přidali ze zajetí, je však možno nejlépe sledovat u těch z Ruska. Ruským legiím a ruskému zajetí se věnuje totiž nejvíce vydaných deníků, zápisníků a vzpomínek. Přímá motivace Jaroslava Skučka ke vstupu do československé legie ve Francii se mi nepodařila zjistit na základě dochovaných pramenů, protože se o vstupu do ní ve svých dopisech nemohl zmínit. Za války všechny dopisy podléhaly cenzuře a kontrolovány byly především ty z ciziny. Legionáři byli v Rakousku-Uhersku považováni za vlastizrádce a nepřátele. Vstoupit do legií byl tedy risk, který neohrožoval pouze daného vojáka, ale i jeho rodinu v zázemí, kdyby se to rakousko-uherské úřady dozvěděly. Přesto lze soudit, že se Skuček rozhodl vrátit na frontu z důvodu, že si přál brzký konec války a zároveň že doufal v porážku Rakouska-Uherska. Avšak podle vzpomínek jeho vnučky Dany Kořínkové se nechal v prvním roce války jako rakousko-uherský voják zajmout, aby nebojoval na straně monarchie, co tedy mohlo také později být jeho důvodem ke vstupu do legií.

Osvětlit se podařilo i jeho osud po skončení války. Brzy po příjezdu domů se oženil se svou dívkou Andou, se kterou si po celou dobu války dopisoval a následně s ní založil rodinu. Společně žili na statku na Chmelišti číslo 5, nedaleko obce Dobré. Významné bylo zjištění, že během druhé světové války a nacistické okupace pomohl s dalšími místními dvěma francouzským zajatcům, kteří byli na útěku. Ti měli namířeno až do Švýcarska a Skuček je se svými přáteli vybavil potřebnými věcmi na cestu. I tento čin svědčí o Skučkově neobyčejné osobní statečnosti, protože tím riskoval svůj život.

K osobě vojáka, zajatce a legionáře Jaroslava Skučka se podařilo nashromáždit poměrně velké množství pramenů a informací, díky kterým jsme

mohli osvětlit jeho osudy za války. Poodkryli jsme tak život jednoho obyčejného muže a doplnili tak mozaiku příběhů vojáků a legionářů z války o další dílek.

9 Seznam pramenů a literatury

Prameny

Prameny ze soukromé sbírky rodiny Kořínkových

Dochovaná korespondence

Osobní korespondence Jaroslava Skučka

Osobní korespondence Karla Skučka

Osobní korespondence Anny Skučkové, rozené Štěpánové

Osobní korespondence Slavomíra Skučka

Osobní korespondence Dany Kořínkové

Členská legitimace Jaroslava Skučka, Nezávislá jednota československých legionářů

Křestní list Slavomíra Jaroslava Skučka z 18. dubna 1926

Originál výpovědi o vzpomínkách na Jaroslava Skučka

Potvrzení legionáře Jaroslava Skučka, Kancelář Československých legií

Poukázka do nemocnice Milosrdných Bratří na Novém Městě nad Metují Jaroslava Skučka z 3. září 1913 – poranění prostředního prstu pravé ruky

Sešit s vloženými stránkami – kresby květin, básně, písně, přání

Účastnická knížka Jaroslava Skučka, Okresní záložna hospodářská v Opočně

Zápisník Jaroslava Skučka z doby, když byl u 21. střeleckého pluku – adresy, Morseova abeceda, blahopřání, básně, písně

Žádost o podporu z fondu rodiček a kojenců Jaroslava Skučka, z 23. ledna 1923

Prameny archivní

Archiv Vlastivědného muzea Dobruška

PAŠTA, Jan: *Chmeliště*. 1988. Dostupné z: Archiv Vlastivědného muzea Dobruška, XVI/333 K 326.

Obecní úřad v obci Dobré

Pamětní kniha obce Dobré, z 31. prosince 1923

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, dříve Státní oblastní archiv v Zámrsku

Matrika Zámorsk, sign. 6-6133, územní rozsah: Podbřezí, Skalka, Chábory, Lhota u Dobrušky, Masty, <http://88.146.158.154:8083/006-06133.zip>, k 20.1. 2021

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze

Demobilizační záznam Jaroslava Skučka

Legionářský poslužný spis Jaroslava Skučka

Positions successives, Jaroslav Skuček, Ministerstvo Národní Obrany, kancelář Československých legií - kartotéka

Potvrzení Jaroslava Skučka legionářem, Ministerstvo Národní Obrany, kancelář Československých legií

Vydané prameny

DOŠEK, František a Hana TOMEŠOVÁ: *Von je eště živej. Vypravování Františka Doška z Jilma*. Jilemnice 2012.

DUŠEK, František a Jaroslav ŠŮLA: *Moje sibiřská anabáze*. Hradec Králové 2007.

JIRÁSEK, Josef: *Můj zápisník od počátku světové války roku 1914 a době mého zajetí v Rusku a v Sibiři*. Červený Kostelec 2009.

KRULICHOVÁ, Marie, JANKOVIČ, Milan: *Zapomenuté hlasy. Korespondence, deníkové záznamy a kresby z první světové války*. Hradec Králové 1986.

KULHAVÁ, Zdeňka a Libor STEFAN: *Cesta legionáře kolem světa: z paměti Antonína Matejska*. Pelhřimov 2017.

PREININGER, Ladislav: *Přísaha: deník legionáře Ladislava Preiningera*. Milena Freimanová (ed.). Praha 2016.

STRUCHL, Karel: *Z Hradešic do Vladivostoku a zpět. Válečný deník legionáře*. Praha 2014.

VYHNÁLEK, František: *Zápisky ze zajetí a z československého vojska na Rusi*. Plzeň 2016.

Literatura

BOUČEK, Stanislav: Češi ve Francii. In: *Češi v cizině*. Praha 1996.

FUČÍK, Josef: *Osmadvacátníci*, Praha 2006.

HARTMAN, Ladislav: *Legionáři Z Nového Města nad Metují, Krčína, Spů a Vrchovin*. Nové Město nad Metují 2018.

HLAVAČKA, Milan, BOLOM-KOTARI, Sixtus, ŠIMON, Patrik: *V zákopech myslí. Život, víra a umění na prahu Velké války*. Praha 2014.

HLAVAČKA, Milan, MARÈS, Antoine a POKORNÁ, Magdaléna: *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace: život, víra a umění na prahu velké války*. Praha 2011.

HUTEČKA, Jiří: *Muži proti ohni: motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*. Praha 2016.

JUZA, Josef: *Českoslovenští. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou 1914-1921*. Rychnov nad Kněžnou 1998.

KESSLER, Vojtěch, ŠRÁMEK, Josef: *Tváře války: Velká válka 1914-1918 očima českých účastníků*. Praha 2020.

KLIMEK, Antonín: *Říjen 1918: vznik Československa*. Praha 1998.

KUČERA, Rudolf: *Život na příděl: Válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914-1918*. Praha 2013.

KUMSTÁTOVÁ, Vladěna, OLIČ, Oldřich: *Dopisy z války: Velká válka 1914-1918 očima českých účastníků*. Nové Strašecí 2018.

KVAČEK, Robert: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2013.

MARTÍNKOVÁ, Hana: *Rota "Nazdar" ve Francii očima jejích příslušníků v letech 1914-1915*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Hlavačka, Milan. Praha 2019.

MICHL, Jan: *Legionáři a Československo*. Český Těšín 2009.

MOJŽÍŠ, Milan (ed.): *Československé legie 1914 – 1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Druhé vydání. Praha 2017.

PICHLÍK, Karel, KLÍPA, Bohumír a ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914 – 1920)*. Praha 1996.

SZAJKÓ, Vojtěch: *Železnice, pošta a telegraf rakouské armády v letech 1848-1914*. Praha 2017.

ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914 – 1918*. Praha 2001.

ŠEDIVÝ, Ivan: *České loajální projevy 1914-1918*. Český časopis historický. Praha: 1999, 97(2), s. 293 - 310.

VÁCHA, Dalibor, OLIČ, Oldřich: *Bratrstvo: všední a dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*. Praha 2015.

WESTWELL, Ian: *První světová válka den po dni*. Praha 2004.

WÖGERBAUER, MICHAEL a kolektiv: *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní kultuře 1749-2014*. Praha 2015.

ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *V ruském zajetí: organizace zajatých Čechů a Slováků v Rusku (1914-1918)*. Praha 2018.

Elektronické zdroje

JAKL, Tomáš: Vznik 21. čs. střeleckého pluku 19. ledna 1918 [online], cit. 2019-5-7. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/vznik-21-ceskoslovenskeho-streleckeho-pluku-19-ledna-1918/>

JUZA, Josef, 1943 -. *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/ee9defa2-b4e9-4efa-a8ce-3d27893af8e3>

O legionářích. *LEGIE 100* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/clanek/o-legionarich/>

O legiovlaku. *LEGIE 100* [online]. Praha [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/clanek/legiovlak/>

Pěší pluk č. 18 [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Pesi-pluk-c-18-t47202>

Prapor 21. Střeleckého pluku čs. legií ve Francii [online], cit. 2019-5-8. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/prapor-21-streleckeho-pluku-cs-legii-ve-francii/>

Skuček Jaroslav. *LEGIE 100* [online]. Praha [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <http://legie100.com/krev-legionare/96394/>

Slovo starosty, Dobré, r. 2008, str. 9. Dostupné z: <https://www.obecdobre.cz/file.php?nid=914&oid=7442574>

Stručná historie C.k. řadového pěšího pluku č.18. *Historický c. k. řadový pěší pluk č. 18, z.s.* [online]. [cit. 2022-07-24]. Dostupné z: <https://www.18irhk.cz/news.php?id=12>

10 Obrazové přílohy

Obrázek 1 Fotografie z kasáren z roku 1914, Skuček stojící druhý zleva

Obrázek 2 Fotografie Jaroslava Skučka z pozdějších let

Styjně jako rodiče. 19. 3. 1915
Přijměte ode mne děkující Pedroso
a tváře problémy. Pevně Vás
přání mi dříve nepřisete? Já jsem
tam a stal jsem se několik dní
Přesl jsem Vás a peníze neb
ještě mi jich ode mne třeba.
~~.....~~
~~.....~~ mě jsem již tři
kráte požádal jsem své přítelkyně
a slaby přívěrem jest to své kůže
a de neslovím. A mi nevíte jak
se mi zde stýská. Stále na Vás
vzpomínám. Přijměte ještě
jednou děkující Pedroso
proslavání Vašim Jarošlov

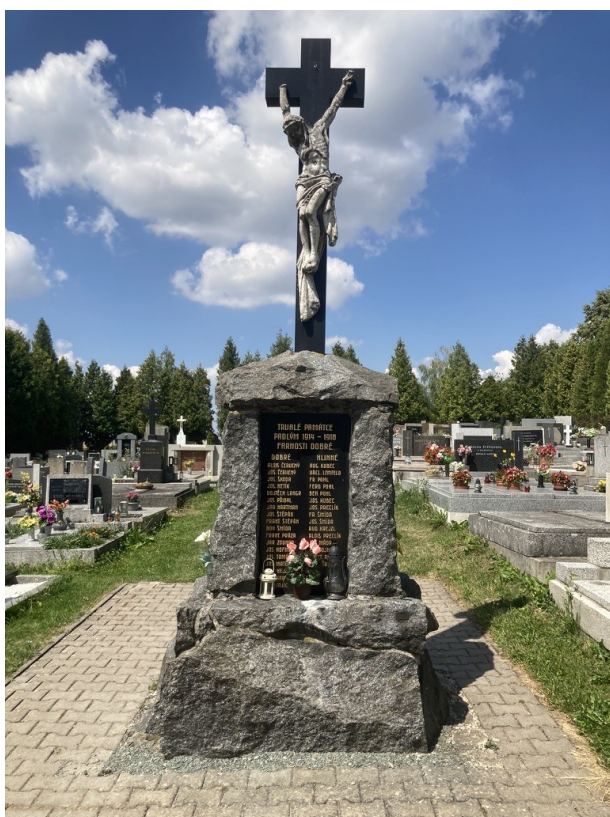
Obrázek 3 Lístek z března 1915 ze zajetí rodičům

Obrázek 4 Dům na Chmelišti číslo popisné 5

Obrázek 5 Hrob rodiny Skučkovy na hřbitově v Dobřem

Obrázek 6 Pomník padlých vojáků v první světové válce na hřbitově v Dobřem